
RAPPORT NR. 2103 | Guri K. Skrove, Gøril Groven og Bjørn G. Bergem

---

INKLUDERING AV FRIVILLIG INNSATS I KOMMUNALT FOLKEHELSEARBEID

TITTEL	Inkludering av frivillig innsats i kommunalt folkehelsearbeid
FORFATTERE	Guri K. Skrove, Gøril Groven og Bjørn G. Bergem
PROSJEKTLEDER	Guri K. Skrove
RAPPORT NR.	2103
SIDER	67
PROSJEKTNUMMER	55102
PROSJEKTTITTEL	Inkludering av frivillig innsats i kommunalt folkehelsearbeid
OPPDRAAGSGIVER	Møre og Romsdal fylkeskommune
ANSVARLIG UTGIVER	Møreforskning AS
ISSN	0806-0789
ISBN	978-82-7830-343-6
DISTRIBUSJON	www.moreforskning.no
NØKKEWORD	Frivillig arbeid, folkehelsearbeid, folkehelse, frivillige lag og organisasjoner, helse

---

SAMMENDRAG

Hensikten med dette prosjektet har vært å utarbeide et kunnskapsgrunnlag som skal være til hjelp for kommuner, og frivillige og ideelle organisasjoner i det videre samarbeidet om folkehelsearbeidet. Det har vært særlig relevant å se på koblingen til kulturfeltet, og hvordan frivillig kulturinnsats for bedre folkehelse kan organiseres i kommunene. Tidligere forskning viser nemlig at det er sammenheng mellom deltakelse i frivillig arbeid og helse. Kulturdeltakelse har også positiv sammenheng med helse, og kultur ansees som et viktig virkemiddel i folkehelsearbeidet fremover. Frivillig kulturinnsats har dermed potensiale til å påvirke helsen både for den som utøver det frivillige arbeidet og mottakeren. Prosjektet har lagt vekt på å fremskaffe anvendbar kunnskap med høy overføringsverdi, og som grunnlag for verktøy til bruk i offentlig-frivillig samarbeid for folkehelsen. Møreforskning har gjennomført prosjektet på oppdrag for Møre og Romsdal fylkeskommune. Datamaterialet består av gjennomgang av tidligere forskning, dokumentstudie av God Helse årsrapporter, spørreskjemaundersøkelse til alle kommunale kultursjefer/-ledere i Møre og Romsdal og intervju i tre eksempler på velfungerende offentlig-frivillig samarbeid i Møre og Romsdal.

Nyere forskning, særlig på omsorgsfeltet, viser at statlige forventninger til økt frivillig innsats kan være vanskeligere å realisere enn tidligere antatt. En del samordningsutfordringer mellom frivillig og offentlig sektor kommer av sektorenes grunnleggende ulike systemlogikker. Dette kommer tydeligere til syne nå enn tidligere ved at de frivillige i økende grad ønsker en løs tilknytning til innsats og oppgaver, mens det offentlige har behov for stabilitet og forutsigbarhet. Vår forskningsgjennomgang tyder på at en av suksesskriteriene for mer inkludering av frivillig innsats i folkehelsearbeidet ligger på organisering. Koordinerende ressurser enten hos kommunen eller

frivilligheten. Organisering av frivillig arbeid involverer i hovedsak rekruttering, registrering, mottak og koordinering av oppgaver og aktiviteter. Eksempelvis er det vist at en aktiv frivillighetskoordinator i kommunal stilling er av stor betydning for opplevelsen av den frivillige innsatsen, både for de frivillige og mottakerne av frivillige tjenester. I offentlig-frivillig samarbeid er det mange frivillige aktører som bør involveres, god kommunikasjon er viktig for godt samarbeid noe som da krever struktur og forutsigbarhet. En studie viste at frivillige som deltar i frivillig arbeid ledet av betalte ansatte var de mest motiverte, noe som kan tyde på at organisering også er viktig for å ivareta frivillige.

Etablert samarbeidskultur ble rangert som den viktigste suksessfaktoren for offentlig-frivillig samarbeid i vår spørreskjemaundersøkelse blant kommunale kultursjef/-ledere. De to andre høyest rangerte suksessfaktorene var kort vei mellom frivillige og den kommunale administrasjonen, og tilskuddsordninger for frivillige lag og organisasjoner innen kultur. Dårlig informasjonsflyt ble av flest rangert som den største barrieren for offentlig-frivillig samarbeid, sammen med blant annet manglende økonomiske tilskuddsordninger. Disse funnene samsvarer med opplevde suksessfaktorer i de tre eksemplene på offentlig-frivillig samarbeid vi har sett nærmere på i prosjektet:

- Smølapuls – en digital scene for aktører innen kulturlivet i Smøla kommune. Prosjektet er utviklet i samarbeid mellom kulturarbeiderne i Smøla Nærings- og kultursenter KF, kirken, biblioteket og kulturskolen.
- Samarbeidsprosjekt mellom Nasjonalforeningen for folkehelsen i Møre og Romsdal og Molde kommunen – Utløse frivilligressursen for god folkehelse for alle. En samarbeidsmodell mellom frivilligheten og Molde kommune.
- Samarbeidsavtaler mellom Ålesund kommune og Ålesund kulturråd og Ålesund idrettsråd. Konkrete og tydelige samarbeidsavtaler som følges opp aktivt og sikrer involvering av frivillige lag og organisasjoner i kommunale prosesser.

Under gjengis oppsummeringer av suksessfaktorer for de tre samarbeidene.

OPPSUMMERING - SUKSESSFaktorER FOR SMØLAPULS

- Fundert på lang tradisjon for samarbeidskultur.
- Tidlig tilgang på noe økonomiske midler til mindre lønns- og driftsutgifter.
- Noen med hovedansvar som sikrer fremdrift, organiserer og tilrettelegger for frivillig innsats. Delvis gjennom frivillig innsats og gjennom sine kommunale stillinger.
- Positiv respons, gir anerkjennelse og verdsetter den frivillige innsatsen.
- Sterk lokaltilhørighet og eierskap gir engasjement og lavere terskel for å bidra.

Særlig punkt 2 og 3 legger grunnlaget for høyere grad av forutsigbarhet i det frivillige arbeidet.

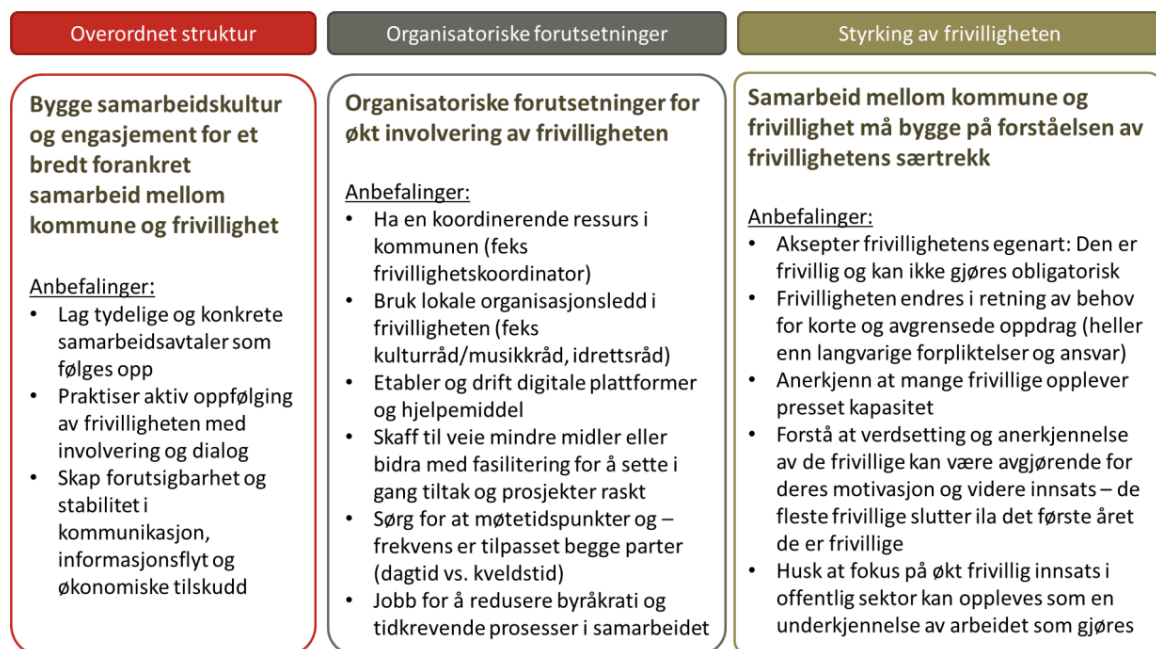
OPPSUMMERING – SUKSESSFaktorER FOR SAMARBEIDSMODELLEN

- Samarbeidsavtaler – forplikter og tydeliggjør ansvars- og oppgavefordeling.
- Kontinuerlig jobbe med å anerkjenne frivillige, se på hvordan kommunen kan anerkjenne og gi med ære og stolthet over innsatsen de gjør.
- Redusere byråkrati i møte med frivillige. Frivillighet er ferskvare og må ivaretas idet den kommer.
- En utfordring for fremdrift og videreføring kan være at initiativet kom utenfra kommuneorganisasjonen, reel forankring og eierskap hos ledere og aktører som arbeider med og har ansvar for samarbeid med frivillig sektor fremstår som avgjørende for implementering av samarbeidsmodellen.
- Etablering av friskus.com for oversikt over frivillige aktiviteter og arbeidsoppgaver. Imøtekomme endringer i frivilligheten – gjøre arbeidsoppgaver tilgjengelig for de som ønsker å yte frivillig innsats.
- Opprettelse av kommunal frivillighetskoordinatorstilling.

OPPSUMMERING – SUKSESSFaktorER SAMARBEIDSAVTALER KOMMUNE OG KULTURRÅD OG IDRETTSRÅD

- Samarbeidet, særlig mellom idrettsrådet og kommunen, bygger på lengre tradisjoner. I forbindelse med kommunesammenslåingen er samarbeidet styrket ytterligere.
- Kommunen er tydelig på behovet for et godt og tett samarbeid med rådene, og i den nye, større kommunen er dette viktigere enn før.
- Kommunen er blitt mer aktiv i å følge opp samarbeidet og øke involveringen av frivilligheten i kommunale prosesser.
- Gjensidig forpliktende samarbeidsavtale som tas på alvor og følges opp i daglig praksis. Tydeliggjøre roller og oppgaver, samtidig unngå at det blir for omfattende arbeidsbelastning på frivilligheten; hvor det er viktigst og realistisk å bidra for frivillige.
- Kommunikasjon og tillit grunnleggende for samarbeidet. Særlig viktig i spørsmål rundt økonomi, være en positiv medspiller og vise at man vil og kan bidra på andre måter enn økonomi når det kommer initiativ fra frivillige.
- Være medspillere, kommunen og rådene har samme mål, men krever jevnlig dialog for å tydeliggjøre det; gode lokalsamfunn og gode nærmiljø å bo.
- Kommunen som pådriver –oppriktig interesse og drive for frivilligheten og samarbeidet med dem. Ser og anerkjenner hvor viktig de er. Bra både for samarbeidet og for det frivillige engasjementet.
- Tverrfaglig samarbeidsgruppe for å møte frivillige initiativ på en god og effektiv måte.
- Kommunen må ikke bli for byråkratisk, ta imot og følge opp initiativ fra frivillige raskere og koordinere seg internt.
- Finne andre løsninger for å tilrettelegge enn økonomiske tilskudd; kompetanse, opplæring, prosjektstøtte, søknadsstøtte, subsidiering rundt lokaler, anlegg og bygg, tilskuddsportalen, friskus, dialogmøter, mm.

Nyere forskning viser til at det fremdeles er behov for mer kunnskap om hva som er gode modeller for samarbeid mellom kommuner og frivillig sektor. Det vil også være ulike behov innen samarbeid på ulike nivå, og i større og mindre kommuner. I vårt kunnskapsgrunnlag finner vi imidlertid noen forutsetninger som fremstår som viktigere enn andre for å lykkes med offentlig-frivillig samarbeid og som kan bidra til å inkludere frivillig innsats og ideelle organisasjoner mer i folkehelsearbeidet. De ulike samarbeidsmodellene og eksemplene fra praksis vi har sett nærmere på har mange likhetstrekk som også samsvarer med forskning. Vi har derfor i diskusjonen lagt vekt på hva som er viktig innhold i samarbeidsmodeller, metoder og arbeidsverktøy, fremfor å anbefale en gitt modell. Figuren under gir en oversikt over suksesskriterier for et godt offentlig-frivillig samarbeid som kan bidra til økt involvering av frivillig innsats i folkehelsearbeidet i kommunen.

I dette prosjektet har vi også sett nærmere på utprøvde samarbeidsmodeller og arbeidsverktøy og kan anbefale kommunene å se nærmere på:

- Digitale plattformer og verktøy som: Tilskuddsportalen.no, Friskus.com og Frivillig.no
- Oversikten over maler og verktøy samlet i samarbeidsmodell mellom frivilligheten og Molde kommune utviklet i «Utløse frivilligressursen for god folkehelse for alle»
- Samarbeidsavtalene mellom Ålesund kommune og Ålesund kulturråd og Ålesund idrettsråd
- Verdighetscenterets utvikling av modell for offentlig-frivillig samarbeid

---

FORORD

Offentlig sektor står ovenfor store utfordringer i årene som kommer med økte krav til fremtidens folkehelsearbeid. Dette gjør at man blant annet peker til frivillig sektor hvor brukere, pårørende og frivillige skal samhandle med det offentlige. Folkehelsemeldinga omtaler frivillige og ideelle organisasjoner som viktige i folkehelsearbeidet innen friluftsliv, idrett, sosialt arbeid, kultur og nærmiljø (Meld. St. 19 (2018-2019)). For at frivilligheten skal bidra til bedre folkehelse i alle lag av befolkningen er det viktig å både ta vare på den eksisterende frivilligheten og mobilisere nye grupper av frivillige (Meld. St. 19 (2018-2019)).

Hensikten med dette prosjektet har vært å utarbeide et kunnskapsgrunnlag som skal være til hjelp for kommuner, og frivillige og ideelle organisasjoner i det videre samarbeidet om folkehelsearbeidet. Det har vært særlig relevant å se på koblingen til kulturfeltet, og hvordan frivillig kulturinnsats for bedre folkehelse kan organiseres i kommunene. Prosjektet har hatt som mål å fremskaffe anvendbar kunnskap med høy overføringsverdi, og som kan være grunnlag for verktøy til bruk i kommunenes arbeid for folkehelsen.

Kunnskapsgrunnlaget er utarbeidet på bakgrunn av en gjennomgang av tidligere forskning på feltet, dokumentstudie av God Helse årsrapporter, spørreskjemaundersøkelse til alle kommunale kultursjefer/-ledere i Møre og Romsdal og intervju i tre eksempler på velfungerende offentlig-frivillig samarbeid i Møre og Romsdal.

Møreforskning har gjennomført oppdraget på vegne av Møre og Romsdal fylkeskommune. Vi vil rette en stor takk til alle som har deltatt med intervju og/eller svart på spørreskjemaundersøkelsen. Kontaktpersoner i fylkeskommunen har vært Sigri Spjelkavik, Elin Kanck Lorentzen og Marita Helene Halvari. De har gitt gode innspill og vært drøftingspart i arbeid med prosjektet.

Guri Kaurstad Skrove har vært prosjektleder i Møreforskning. Gøril Groven og Bjørn G. Bergem har vært prosjektmedarbeidere, og bidratt i ulike deler av prosjektet.

Molde, februar 2021

Guri Kaurstad Skrove

Prosjektleder

INNHOOLD

INNLEDNING OG BAKGRUNN	11
DEFINISJONER OG BEGREPSAVKLARINGER.....	15
FORMÅL OG PROBLEMSTILLINGER.....	17
METODE OG DATAGRUNNLAG	18
TIDLIGERE FORSKNING OG DOKUMENTGJENNOMGANG	18
SPØRRESKJEMAUNDERSØKELSE BLANT KULTURSJEF/-LEDER I KOMMUNENE I MØRE OG ROMSDAL.....	19
INTERVJU I TRE OFFENTLIG-FRIVILLIG SAMARBEID I MØRE OG ROMSDAL.....	19
ETISKE VURDERINGER.....	20
TIDLIGERE FORSKNING	21
DELTAKELSE I FRIVILLIG ARBEID	21
ULIKHETER MELLOM FRIVILLIG OG OFFENTLIG SEKTOR KAN PÅVIRKE DELTAKELSEN	22
HVORDAN ØKE FRIVILLIG INNSATS – HVA SIER FORSKNING?.....	23
FRIVILLIGHET PÅ OMSORGSFELTET	26
OPPSUMMERING - SUKSESSKRITERIER FOR GODT SAMARBEID MELLOM KOMMUNER OG FRIVILLIGE.....	29
EKSEMPLER PÅ SAMARBEIDSMODELLER MELLOM FRIVILLIG OG OFFENTLIG SEKTOR	30
KOMMUNEN OG FRIVILLIG SEKTOR I SAMSPILL.....	30
SJEF I EIGE LIV OG MODELL FOR FRIVILLIG INNSATS	32
MED HJERTE FOR ÅRENDAL.....	34
FRISKUS	34
GOD HELSE ÅRSRAPPORTER	35
RESULTATER FRA SPØRRESKJEMAUNDERSØKELSE KOMMUNALE KULTURLEDERE	37
SUKSESSFAKTORER FOR SAMARBEID RUNDT FRIVILLIG KULTURINNSATS I KOMMUNEN.....	39
BARRIERER FOR SAMARBEID OM FRIVILLIG KULTURINNSATS I KOMMUNEN.....	41
HVORDAN ØKE FRIVILLIG KULTURINNSATS?	43
BESKRIVELSE AV TRE OFFENTLIG-FRIVILLIG SAMARBEID I MØRE OG ROMSDAL	45
SMØLAPULS.....	45
UTLØSE FRIVILLIGRESSURSEN FOR GOD FOLKEHELSE FOR ALLE.....	48
SAMARBEIDSAVTALER MELLOM ÅLESUND KOMMUNE OG ÅLESUND IDRETTSRÅD OG ÅLESUND KULTURRÅD	52
SAMLET DISKUSJON UTFORDRINGER OG BARRIERER VED OFFENTLIG-FRIVILLIG SAMARBEID	58
OPPSUMMERING OG DISKUSJON	61
ANSVARS-, OPPGAVE OG ROLLEFORDELING OG FORVENTNINGSAVKLARINGER	62
REDUSERE BYRÅKRATISERING OG SEKTORISERING I MØTE MED FRIVILLIGHETEN	63
FRIVILLIGHETEN - HELSEFREMMEDE FOR BÅDE UTØVER OG MOTTAKER.....	64
REFERANSER	65

INNLEDNING OG BAKGRUNN

Offentlig sektor står ovenfor store utfordringer i årene som kommer med økte krav til fremtidens folkehelsearbeid¹. Stadig flere komplekse, tverrfaglige problemstillinger og en aldrende befolkning som skal ivaretas av færre menneskelige ressurser vil påvirke rammebetingelsene for folkehelsearbeidet. Dette gjør at man blant annet peker til frivillig sektor hvor brukere, pårørende og frivillige skal samhandle med det offentlige og utgjøre et omsorgsfellesskap (Meld. St. 29 (2012-2013)). Folkehelsemeldinga omtaler frivillige og ideelle organisasjoner som viktige i folkehelsearbeidet innen friluftsliv, idrett, sosialt arbeid, kultur og nærmiljø (Meld. St. 19 (2018-2019)). For at frivilligheten skal bidra til bedre folkehelse i alle lag av befolkningen er det viktig å både ta vare på den eksisterende frivilligheten og mobilisere nye grupper av frivillige (Meld. St. 19 (2018-2019)). Regjeringen legger vekt på at frivillig sektor og ideelle organisasjoner, næringslivet og offentlige myndigheter må samarbeide om innsatsen. I følge «Nasjonal strategi for frivillig arbeid på helse- og omsorgsfeltet» (2015-2020) skal det legges til rette for frivillig innsats som bidrar til inkluderende lokalsamfunn, gjennom aktive og meningsfulle liv, forebygge ensomhet og utenforskap, og aktiviteter og fellesskap for alle. Ifølge en amerikansk studie er kulturinstitusjoner et av de vanligste områdene for frivillig innsats i offentlig sektor (Gazley & Brudney, 2005). En norsk undersøkelse gjennomført i 2018 viser at om lag to av tre offentlig finansierte kulturinstitusjoner benytter frivillige i virksomheten (Wollebæk, 2018).

Folkehelseprogrammet er en tiårig satsing (2017-2027) som skal bidra til en langsiktig styrking av kommunenes arbeid med å fremme befolkningens helse og livskvalitet. I satsingen er barn og unge, psykisk helse og rusforebygging prioriterte tema. I ny rapport fra Sintef kommer det frem at frivillige og ideelle organisasjoner i større grad må inkluderes i Folkehelseprogrammet (Melby & Grut, 2020). Kultur og fritid er mindre representert i tiltakene og frivillig sektor er sjelden samarbeidspartner i tiltakene (ibid.). Rapporten omfatter imidlertid bare noen av fylkene som er med i programmet. Møre og Romsdal fylkeskommune jobber for å motvirke utenforskap blant barn og unge gjennom flere ulike satsinger, blant annet Folkehelseprogrammet. Inntrykket fra kommunenes søknader til Folkehelseprogrammet i fylket samsvarer med funn i Sintef-rapporten, nemlig at inkludering av frivillig innsats i tiltakene er noe umodent.

Mens helsegevinster av fysisk aktivitet er veldokumentert, er det mindre forskning på helseeffekten av andre kulturelle aktiviteter (Knuttsen, Holmen & Håpnes, 2005). På 90-tallet tok organisasjoner og statlige myndigheter initiativ til mer systematisk utprøving av kultur og helseprosjekter. Satsingen nådde en topp på slutten av 90-tallet og bevilgningene fra regjeringen ble deretter gradvis redusert frem til tidlig 2000-tall. Utgangspunktet for satsingen var en antakelse om at det å delta i meningsfulle kulturaktiviteter ville gi økt livskvalitet, bedre

---

¹ Folkehelsearbeidet er den innsatsen samfunnet gjør for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer helse og trivsel i befolkningen.

muligheter til å mestre hverdagen og dermed bedre helse (Knudtsen, Holmen & Håpnes, 2005). Gjennom utviklingsarbeid skulle kultur bli et viktig virkemiddel i helsesammenheng. En litteraturstudie av kulturelle virkemidler i behandling, rehabilitering, forebyggende og helsefremmende arbeid i Norden viser at deltakelse kan bidra til økt livskvalitet og helse, og at potensialet for kulturelle virkemidler i folkehelsearbeidet ikke er utnyttet (Knudtsen, Holmen & Håpnes, 2005). I Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT) er det vist at de som benytter kulturtilbud opplever bedre helse, er mer tilfreds med livet sitt og har mindre forekomster av angst og depresjon enn de som ikke benytter kulturtilbud (Cuypers mfl.; 2012; Hansen mfl., 2015). Deltakelse i kulturelle aktiviteter kan virke direkte inn på fysiologiske prosesser i kroppen og blant annet styrke immunforsvaret og redusere stress (Theorell, 2009). Jevnlig deltakelse i kulturaktiviteter kan forlenge livet til både tilhørere og aktive deltakere (Løkken, Merom, Sund, Krokstad & Rangul, 2020). I et helsefremmende og forebyggende perspektiv kan deltakelse i kulturaktiviteter gi helse gjennom trivsel og samvær, og gjennom opplevelser og livsinnhold (Baklien & Carlsson, 2000). Innen kulturminnesektoren finnes det lite kunnskap om frivillig arbeid og sammenhengen mellom frivillig arbeid og helse (Magnussen mfl., 2018). I folkehelsemeldinga (Meld. St. 19 (2018-2019)) ansees kulturfeltet som verdifullt i folkehelsearbeidet og forebyggende helsearbeid.

I «Sammen om aktive liv – handlingsplan for fysisk aktivitet 2020-2029» trekkes frivillig sektor frem som en av flere aktører som skal bidra til å påvirke folks muligheter til å være fysisk aktive i hverdag og fritid (Departementene, 2020).

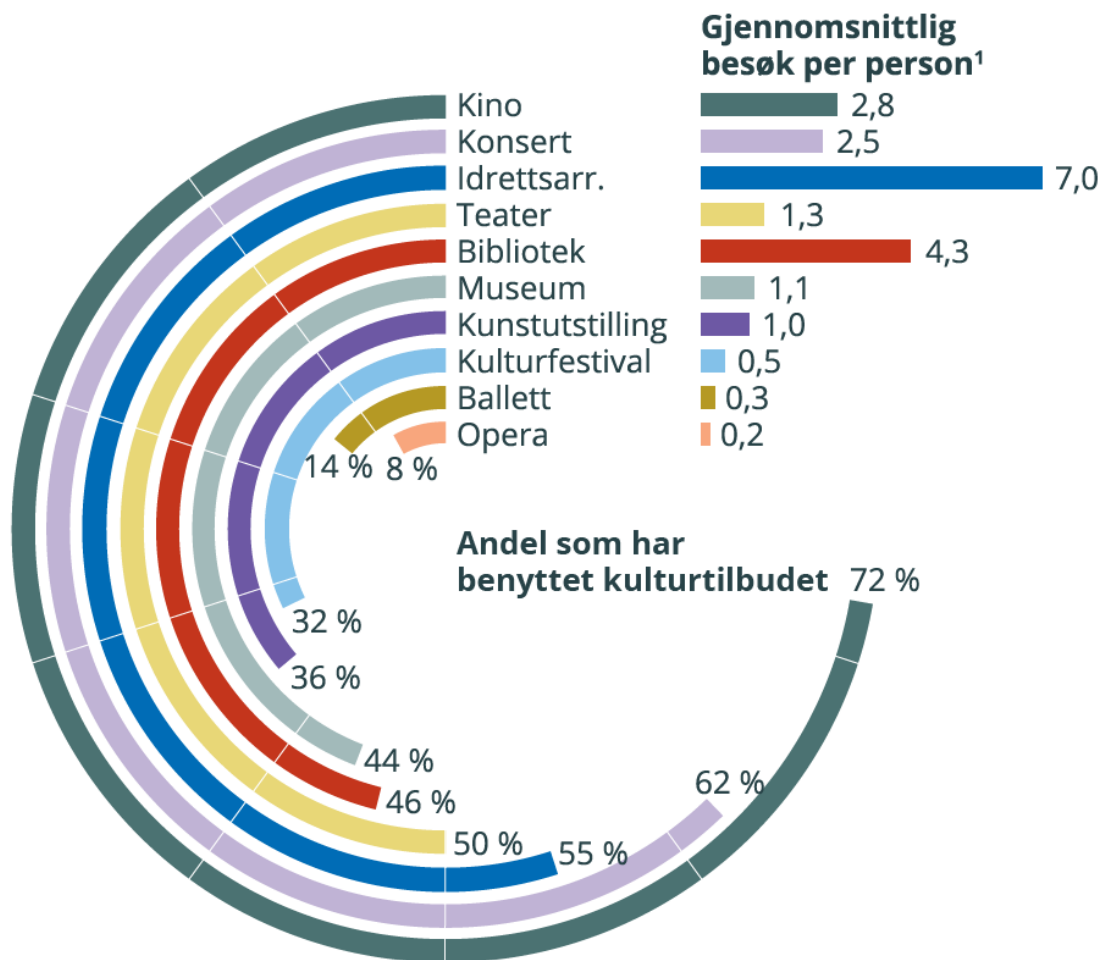
Siden begynnelsen av 2000- tallet har det vært en stor økning i studier på kulturens betydning for helse. I 2019 ga Verdens helseorganisasjon ut en rapport om kultur som helsefremmende og forebyggende tiltak (Fancourt & Finn, 2019). Rapporten bygger på 900 publikasjoner, inkludert 200 oversiktsartikler som dekker over 3000 studier. Resultatene viser at kultur spiller en stor rolle i helsefremmende og forebyggende folkehelsearbeid, og i behandling og håndtering av sykdommer gjennom livet. Kulturdeltakelse kan påvirke både mental og fysisk helse. Innen forebygging og helsefremming viste resultatene at kultur kan (Fancourt & Finn, 2019):

- påvirke sosiale determinanter (for eksempel oppvekst, utdanning, arbeid, inntekt og sosiale ytelser) for helse
- støtte barns utvikling
- oppfordre til helsefremmende oppførsel
- forebygge uhelse
- bidra til omsorg.

På samfunnsnivå finnes klare indisier om sammenhenger og samvariasjon mellom deltakelse på aktiviteter innen kultur og frivillighet og økt livskvalitet (Loga, 2010). Selv om kultur og frivillighet ansees som viktig for livskvaliteten på samfunnsnivå, er det lite forskning på betydningen av kultur og frivillighet for livskvalitet på individnivå.

Frivillig arbeid har sannsynligvis også en egenverdi for dem som utfører arbeidet. Slik kan man si at et grunnpremiss for politikken for frivillighet er at deltakelsen har positive helsegevinster, både for den som deltar og for samfunnet som helhet. En gjennomgang av internasjonal forskningslitteratur har sett nærmere på dette grunnpremisset, og finner at frivillige generelt har bedre helse og livskvalitet enn ikke-frivillige (Fladmoe & Folkestad, 2016). Årsaksmekanismene bak sammenhengene er derimot mer uklare. Det er uvisst om man blir friskere av å delta i frivilligheten eller om frivillige organisasjoner tiltrekker seg friske personer. Det er imidlertid enkelte grupper som synes å ha større helsegevinst av å delta i frivillig arbeid, nemlig eldre, uføre og arbeidsløse (ibid.). En direkte årsakssammenheng mellom frivillig arbeid og opplevd lykke problematiseres også av Loga (2010) ettersom det er metodisk vanskelig å isolere en bestemt faktor som er det utslagsgivende for lykkenivået. Alder og livssituasjon synes å ha betydning for om frivillig arbeid har positiv effekt på opplevd livskvalitet, med størst effekt blant eldre og ungdom fra vanskeligstilte hjem (Fladmoe & Folkestad, 2016; Loga, 2010).

Figur 1 viser andel av befolkningen som har besøkt ulike kulturtilbud siste 12 måneder (tall fra 2016, nye tall forventes i 2021). Flest har benyttet kino (72 prosent) og konsert (62 prosent). Om man ser på antall besøk per person er det idrettsarrangement som benyttes oftest (i snitt 7 ganger per år), og bibliotek (i snitt 4,3 ganger pr år).

Figur 1. Bruk av kulturtilbud, hele befolkningen i alderen 9-79 år i 2016. [Kilde: Norsk kulturbarometer, Statistisk sentralbyrå.](#)

DEFINISJONER OG BEGREPSAVKLARINGER

FRIVILLIG ARBEID

Det finnes ulike definisjoner av frivillighet. Frivillighet Norge definerer frivillig arbeid som:

«virksomhet, som for det vesentligste er basert på frivillige gaver/innsamlede midler og/eller frivillig tidsbruk, og som har et ikke-kommersielt formål».

International Labour Organization (ILO) definerer frivillig arbeid som:

«ikke-obligatorisk arbeid, det vil si den tiden en person bruker på å utføre en eller flere aktiviteter - enten gjennom en organisasjon, eller direkte overfor andre utenfor egen husholdning - uten å ta betalt.»

Definisjonene over er hentet fra Frivillighet Norges nettsider².

Slik sett kan frivillige arbeid defineres som ulønnet innsats i aktiviteter eller tilbud. Mye frivillig arbeid er organisert, men det trenger ikke være det, og frivillig arbeid kan derfor utføres av lag og organisasjoner eller enkeltpersoner.

FOLKEHELSEARBEID

I prosjektet har vi forholdt oss til folkehelselovens definisjoner av folkehelse og folkehelsearbeid. Folkehelseloven definerer folkehelse (§1-3, 2011) som:

«befolkningens helsetilstand og hvordan helsen fordeler seg i en befolkning».

Folkehelsearbeid defineres i folkehelseloven (§1-4, 2011) som:

«samfunnets innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel, forebygger psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, eller som beskytter mot helsetrusler, samt arbeid for en jevnere fordeling av faktorer som direkte eller indirekte påvirker helsen».

SAMARBEIDS- OG SAMHANDLINGSMODELLER

Samarbeid og samhandling brukes ofte om hverandre med en tilnærmet lik betydning; «å arbeide eller handle sammen» for å oppnå et mål. I samhandlingsreformen defineres samhandling som helse- og omsorgstjenestenes evne til oppgavefordeling seg imellom for å nå et felles, omforent

---

² <https://www.frivillighetnorge.no/fakta/hva-er-frivillighet>

mål, samt evnen til å gjennomføre oppgavene på en koordinert og rasjonell måte (St. Meld. 47 (2008-2009), 2009). Samarbeid kan beskrives som det å arbeide mot et felles mål som partene er enige om, med den antakelse at det innebærer økt effektivitet og økonomisering av innsats (Nilsen, 2011). Selv om betydningene er rimelig like, gjennom at begge handler om å arbeide sammen, så har de likevel noen ulike meninger ved seg. Det som skiller dem handler om graden av forpliktelse og deltakelse mellom de ulike personene, deltakerne, tjenestene og avdelingene som samarbeider og samhandler.

Samarbeid omhandler oftest et mer eller mindre definert interesseområde, begrenset varighet og er på individnivå, mens samhandling er mer preget av formalitet, lenger varighet og er på organisasjonsnivå (Nilsen, 2011). Derimot kan samarbeid på individnivå forenkle samhandlingen og heve kvaliteten på tjenester som tilbys gjennom samordningen (Nilsen, 2011).

I denne rapporten er det forsøkt skilt mellom samhandling på overordnet systemnivå som formaliserte modeller for samhandling, og samarbeid på individnivå. Under datainnsamlingen ble ikke samhandling og samarbeid definert, og våre funn tyder på de fleste omtaler samhandling og samarbeid som to sider av samme sak. Funnene som presenteres om samarbeids- eller samhandlingsmodeller i denne rapporten omfatter derfor både samhandling i definert betydning og samhandling i en mindre formell forståelse av begrepet som samarbeid mellom frivillige og offentlig sektor satt i system.

FORMÅL OG PROBLEMSTILLINGER

Prosjektet er gjennomført på oppdrag for Møre og Romsdal fylkeskommune (oppdragsgiver). Oppdragsgiver viser til vedtak i kultur- og folkehelseutvalget, 08.05.19, sak KF-27/19:

«Kultur- og folkehelseutvalet ber fylkesrådmannen vurderer i kva grad og korleis aktørar innan kunst- og kulturformidling og frivillig sektor kan koplast tydelegare på det heilskaplege folkehelsearbeidet i Møre og Romsdal. Målet må vere å motverke forskjellar og byggje ned barrierar for deltaking i kulturaktivitetar, og slik stimulere til auka sosial deltaking og reduserer einsemd og utanforskap i befolkninga».

Formålet med prosjektet har vært å utarbeide et kunnskapsgrunnlag som skal være til hjelp for kommuner, og frivillige og ideelle organisasjoner i det videre samarbeidet om folkehelsearbeidet. Det er særlig relevant å se på koblingen til kulturfeltet, og hvordan frivillig kulturinnsats for bedre folkehelse kan organiseres og praktiseres i kommunene. Prosjektet skulle fremskaffe anvendbar kunnskap med høy overføringsverdi, og være grunnlag for verktøy til bruk i kommunenes arbeid for folkehelsen.

Problemstillinger i prosjektet:

Hva kan gjøres i Møre og Romsdal for å inkludere frivillig innsats og ideelle organisasjoner mer i folkehelsearbeidet, særlig de som utøver kulturelle aktiviteter?

Hva gjør de som lykkes med godt samarbeid rundt frivillig/ideell kulturinnsats i kommunen, og hva er samarbeidsmodeller og suksesskriterier for dette?

METODE OG DATAGRUNNLAG

Problemstillingene er belyst gjennom en litteraturstudie, en kvantitativ spørreskjemaundersøkelse til ledere innen kultur i alle kommuner i Møre og Romsdal og ved en eksplorerende, beskrivende caseundersøkelse. Hensikten er å både gi overblikk over frivillig kulturinnsats i folkehelsearbeidet og mer dybdeinnsikt om samarbeidsmodeller, suksessfaktorer og barrierer i offentlig-frivillig kultursamarbeid. Både offentlig ansatte, enkeltfrivillige og frivillige lag og organisasjoner har fått komme til orde i prosjektet. Dette gir en bredde i kunnskapsgrunnlaget.

Innholdet i hver undersøkelse forklares nærmere nedenfor. Kartleggingen skal munne ut i anbefalinger om samhandlingsmodeller, metoder og arbeidsverktøy som er anvendelig for både kommuner og organisasjoner i samarbeidet om den frivillige innsatsen som en del av folkehelsearbeidet. Eksempler fra forskningslitteraturen på suksesskriterier og gode samarbeidsmodeller som inkluderer frivillig innsats for folkehelsen, kan være fra hele spekteret av frivillighet, både idrett, omsorg, kultur, friluftsliv med mer. Avgrensningen er ikke på sektortilhørighet eller type frivillighet, men at det er frivillig innsats. For de øvrige delundersøkelsene vil vi etterstrebe og sette søkelys på kulturelle aktiviteter som inngår i kommunenes frivillige folkehelsearbeid.

TIDLIGERE FORSKNING OG DOKUMENTGJENNOMGANG

For innblikk i samarbeid mellom frivillig og offentlig sektor i folkehelsearbeidet i Møre og Romsdal ble God Helse årsrapporter for 2018 og 2019 gjennomgått tidlig i prosjektet. I rapportene har samtlige kommuner som deltok i God Helse-partnerskapet gjort greie for: «Inkludering og deltaking i kultur og frivillig organisasjoner».

I litteraturstudien har vi lagt vekt på forskningslitteratur fra Norge, men har også inkludert relevant internasjonal litteratur. Det er gjennomført søk i litteraturlister og internettsøk. Både fagfelleurdert litteratur og rapporter er inkludert. Målet med litteratursøket har vært å fremskaffe anvendbar kunnskap med høy overføringsverdi, som kan være grunnlag for verktøy til bruk i kommunenes arbeid for folkehelsen.

I gjennomgang av litteraturen har vi oppnådd en innholdsmessig metning, dvs. at lite nytt kommer frem, spesielt i nasjonal forskning på feltet.

SPØRRESKJEMAUNDERSØKELSE BLANT KULTURSJEF/-LEDER I KOMMUNENE I MØRE OG ROMSDAL

Spørreskjemaundersøkelsen er gjennomført i november 2020 blant kultursjef/-leder eller andre ansvarlige for kultur i alle kommuner i Møre og Romsdal. Utkast til spørreskjemaet ble drøftet med oppdragsgiver to ganger for å sikre innholdsmessig validitet.

Gjennomføring av undersøkelsen er administrert av Møreforskning i samråd med oppdragsgiver, og den ble distribuert til totalt 28 individuelle epost-adresser ved hjelp av QuestBack (for kommuner var det oppgitt to ledere innen kultur). Etter tre purringer, og en oppfordring fra fylkeskommunen, var det kommet inn 18 svar.

De 18 personene som responderte på undersøkelsen var fordelt på 17 av kommunene, altså en dekning på 65 prosent. Som det kommer frem av Tabell 1 var responsen lavere hos de mellomstore kommunene, 45 prosent, sammenlignet med de minste og største kommunene hvor responsen var rundt 80 prosent.

Tabell 1 Populasjon og utvalg respondenter etter kommunestørrelse.

Kommune- størrelse (folketall)	Populasjon	Utvalg	Dekning
2 000 - 4 999	9	7	78 %
5 000 - 9 999	11	5	45 %
10 000 -	6	5	83 %
Totalt	26	17	65 %

Analysen av spørreskjemaundersøkelsen har tatt sikte på å vise retning og tendenser i materialet da undersøkelsens størrelsesorden ikke er tilstrekkelig for statistisk signifikanstesting.

INTERVJU I TRE OFFENTLIG-FRIVILLIG SAMARBEID I MØRE OG ROMSDAL

Vi har gjennomført ni intervju med 14 nøkkelinformanter fra tre utvalgte eksempel, case, på offentlig-frivillig samarbeid i Møre og Romsdal. Intervjuene er fordelt på to fokusgruppeintervju og sju individuelle intervju. Valg av case ble gjort i samråd med oppdragsgiver og har tatt sikte på å gi innsikt i gode samarbeid i ulike prosjekt/tiltak. De utvalgte casene gir innblikk i samarbeid på ulike nivå; et konkret samarbeidsprosjekt, spesifikke samarbeidsavtaler og utvikling av en generell samarbeidsmodell. Vi har derfor presentert særtrekk ved casene først, oppsummert

suksessfaktorer, og deretter sammenfattet utfordringer med eksempler på løsningsforslag fra alle tre samlet. Dette også for å ivareta personvernet til våre informanter.

Informantene har vært representanter både fra frivilligheten og fra kommunene (eksempelvis ansatte og ledere innen kultur, folkehelsekoordinator, frivilligkoordinator mm). Valg av informanter er gjort i samråd med de involverte partenes syn på hvem som er viktige informanter i det aktuelle caset, fremfor å rette seg mot spesielle roller/stillinger. Flere av informantene bidro med innsikt og erfaringer fra både offentlig og frivillig sektor, grunnet eget engasjement i frivillig arbeid. Dette har vært verdifullt i intervjuene, men det er derfor ikke ved alle sitat skilt mellom sitat fra kommune eller frivillig sektor. Intervjuguidens tema er kvalitetssikret av oppdragsgiver. Det ble brukt en semistrukturert intervjuguide for å sikre at alle ønskede tema ble belyst. Intervjuene ble gjennomført i perioden desember 2020 til januar 2021. I fokusgruppeintervjuene ble det tatt lydopptak som ble transkribert i etterkant. Disse intervjuene tok om lag halvannen til to timer. I de individuelle intervjuene ble det tatt notater underveis i samtalen. Disse intervjuene tok mellom en halv og halvannen time.

ETISKE VURDERINGER

Prosjektet er i sin helhet vurdert av NSD - Norsk senter for forskningsdata. NSD har vurdert at prosjektet er i tråd med personvernforordningen. Data er håndtert i samsvar med retningslinjer for god forskningsetikk. Alle respondenter og informanter har gitt informert samtykke.

TIDLIGERE FORSKNING

En del av oppdraget var å gjennomgå tidligere forskning for å belyse premisser for frivillig innsats og mulighetene for å øke inkludering av frivillige lag og organisasjoner i folkehelsearbeidet. I dette kapittelet beskrives forskning om suksesskriterier og barrierer for å mobilisere og beholde frivillig innsats, med hovedvekt på kulturaktiviteter. I samråd med oppdragsgiver har vi valgt å ikke avgrense søket til kulturaktiviteter og folkehelse, da mye relevant litteratur antas å være gjennomført innen idrett, helse og omsorg. Hovedfunnene fra forskningen er gjort tilgjengelig i en oppsummering avslutningsvis i kapitlet som kan være til nytte i arbeidet med å styrke frivilligheten i kommunenes folkehelsearbeid.

DELTAKELSE I FRIVILLIG ARBEID

For å imøtekomme demografiske endringer gjennom den moderne velferdsstatens omstilling er det nå en fornyet interesse for å la frivillig sektor ta initiativ og bidra til innovasjon, slik det ble gjort før velferdsstaten slik vi kjenner den ble utviklet (Loga, 2018). I Norge deltar drøyt 60 prosent av de voksne (16-79 år) i frivillig arbeid (Fladmoe, Sivesind & Arnesen 2018). Andelen frivillige er størst blant dem som er midt i livet, de som har barn og høyt utdannede deltar mer enn dem med lav utdanning (Folkestad m.fl., 2015). Til tross for at det er lagt ned omfattende arbeid for å øke frivillig innsats, har andelen som deltar i frivillig arbeid holdt seg stabil på rundt 60 prosent (Folkestad, Christensen, Strømsnes & Selle, 2015, Frivillighetsbarometeret 2019). Kultursektoren ansees i Norge som en viktig arena for frivillig innsats og «kulturfrivillighet» er et begrep som vokser i norsk kultursektor. Allikevel er det foreløpig relativt lite forskning på feltet (Segaard, 2019; Segaard, 2020; Wollebæk, 2018). Forskning tyder på at frivillige på kulturfeltet skiller seg fra andre frivillige ved at det faglige, kompetansen og faginteressen, er en viktig del av det som gir arbeidet mening (Seegard, 2019).

Andelen som deltar i frivillig arbeid kan imidlertid være høy sett i sammenheng med hvor mye frivillig arbeid som utføres. Lorentzen og Skinner (2019) peker på definisjonen av å «være frivillig» som å ha gjort en eller annen innsats uten økonomisk ytelse det siste året, uten å hensynta innsatsens størrelse, medfører at de fleste som lever i et lokalsamfunn er frivillig minst en gang i løpet av ett år.

Frivillighetsundersøkelsen (Wollebæk m.fl., 2015) har undersøkt motivasjonen som ligger bak folks frivillige arbeidsinnsats. De finner at frivillige som driver med aktiviteter ledet av betalte ansatte skårer høyere på alle motivasjonsskalaer, og at motiver varierer mellom ulike former for frivillighet. Innen kultur, fritid og friidrett er sosiale begrunnelser viktigst; at man har blitt oppfordret av folk som står en nær til å bidra, at man har venner som driver med frivillig arbeid, eller at man føler forventninger eller sosialt press om å delta (Wollebæk m.fl., 2015). Wollebæk og kollegaer (2015) undersøkte også frafall fra frivillig arbeid, og fant blant annet at de vanligste

årsakene er knyttet til folks livssituasjon: tidsmangel, flytting, helse og det at barna slutter med aktiviteter. Sannsynligheten for at noen slutter med frivillig arbeid er størst det første året. De frivillige som er fornøyd med organiseringen av innsatsen og de arbeidsoppgavene de har, føler mer tilhørighet og har oftere en intensjon om å fortsette sitt frivillige arbeid.

Ressursmangel og kapasitetsproblemer er noen av utfordringene med å øke andelen frivillig innsats. Frivillig innsats er ikke gratis, det krever ressurser å organisere, lære opp og beholde frivillige. Allikevel er holdningen i offentlige og offentlig finansierte kulturinstitusjoner at frivillige avlastar arbeidsbyrden og tilfører mer ressurser til institusjonen enn de krever (Wollebæk, 2018). I en nyere kartlegging svarer to av tre kulturinstitusjoner at de bruker frivillige i virksomheten (ibid.). Offentlige og offentlig finansierte kulturinstitusjoner bruker i hovedsak frivillig innsats til formidling, veiledning, omvisninger og foredrag eller lignende. Språkkafé for fremmedspråklige er det enkelttiltaket flest samarbeider med frivillige om. Wollebæk (2018) konkluderer med at offentlige myndigheter kan bidra til å legge til rette for mer frivillig innsats i kultursektoren ved å øke tilførsel av ressurser og kompetanseheving blant frivillige.

ULIKHETER MELLOM FRIVILLIG OG OFFENTLIG SEKTOR KAN PÅVIRKE DELTAKELSEN

Nyere forskning påpeker at koordinering av frivillig innsats kan være en krevende rolle, og at økt inkludering av frivillig arbeid ikke nødvendigvis er så enkelt som tidligere antydnet (Fredriksen mfl., 2020; Hansen & Slagvold, 2020; Lorentzen & Skinner, 2019). Det er viktig å få mer kunnskap om hvilke former for samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor som fungerer i hvilke kontekster (Guribye 2016).

Frivillighet betegnes oftest som en egen sektor med egenskaper som skiller den fra «stat» og «marked» (Lorentzen & Skinner, 2019). Frivillig arbeid omfatter ulønnet innsats for en organisatorisk enhet innen frivillig sektor, men slikt arbeid utføres også for kommuner og næringsaktører. Å få ufaglærte og profesjonelle til å samarbeide om tjenester, aktiviteter og tilbud kan være en vanskelig oppgave. De ulike systemlogikker som beskriver frivillig og offentlig innsats kan delvis forklare koordineringsutfordringer knyttet til slik samarbeid (Lorentzen & Skinner, 2019), men det kan også være andre årsaker knyttet til lokale forhold og enkeltstående tilfeller.

Det kan være ulike nivå av profesjonalisering av frivillig innsats som ytes mot offentlig sektor, og hvor mye frivilliges innsats styres. Samskaping betegner en prosess hvor offentlig og frivillig sektor utvikler velferd sammen. Slik sett kan man si at samskaping er løsere organisert enn andre samarbeidsformer (Guribye, 2016). Samskaping kan gi grobunn for nye tjenester og innovasjon, men det er ingen garanti for dette (ibid.). I Norge er frivillig innsats i kulturinstitusjoner mest preget av likeverdig samskaping, der initiativet kommer fra offentlige institusjoner, men der utformingen og utføringen av samarbeidet oftest skjer i fellesskap (Wollebæk, 2018).

Samspillet mellom frivillige og profesjonelle er pekt på som en utfordring i seg selv, og i enkelte tilfeller kan frivillige oppleves som en «trussel» for profesjonelle. Hvor går grensen i hva som er frivillige og profesjonelles roller – og hvordan skal man sette rammer for oppgavefordelingen? Disse avveiningene kan være særlig utfordrende når frivillige har fagkompetanse på det feltet hvor de bidrar. For eksempel kan det være vanskelig for frivillige med helsefaglig bakgrunn å definere sin rolle som frivillig i helse- og omsorgstjenestene (Magerholm og Landmark, 2015). Når den frivillige innsatsen er satt i system er den forankret både i ledelse og hos medarbeidere, og de frivillige og medarbeiderne har kunnskap om hverandre. Dersom den frivillige innsatsen er godt organisert er det mindre fare for rolleblending mellom de frivillige og de profesjonelle (Solbjør mfl., 2012). Dette understreker noe av behovet for samarbeidsmodeller, med føringer blant annet for ansvars- og oppgavefordeling, samt kompetanseheving om offentlig-frivillig samarbeid, som ivaretar perspektivet i samarbeidet.

Samtidig er det viktig at det offentlige initiativet ikke kveler det lokale engasjementet, slik Guribye (2016:70) her vektlegger:

«Den enkelte frivillige opererer på sin side innenfor det La Cour (2014) har kalt «frivillighetens egen logikk», midt mellom organisasjonenes beslutninger og sine egne betingelser for engasjement. Alle forsøk på å i overdreven grad styre og kontrollere dette engasjementet og presse det innenfor det offentlige lederskaps agendaer, har dermed små muligheter for å lykkes.»

HVORDAN ØKE FRIVILLIG INNSATS – HVA SIER FORSKNING?

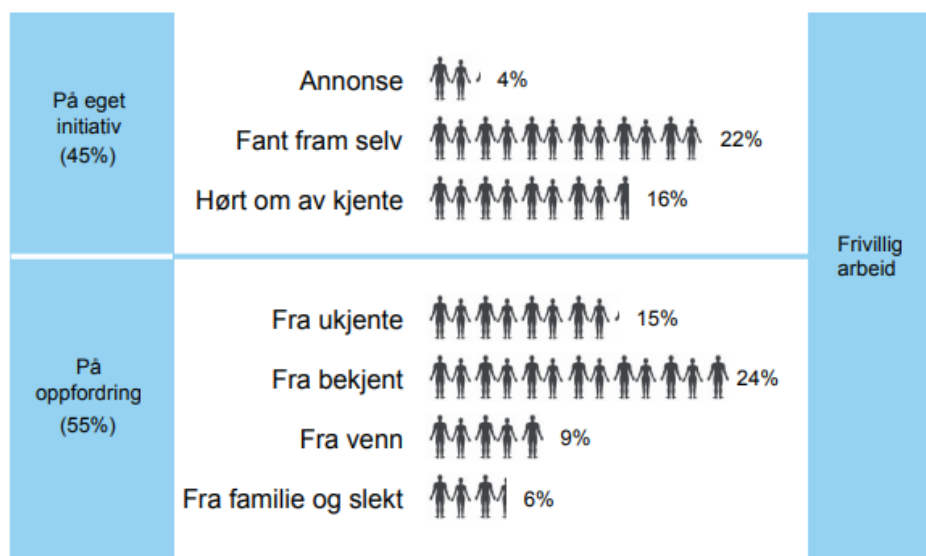
Organisering av frivillig arbeid involverer i hovedsak rekruttering, registrering, mottak og koordinering av oppgaver og aktiviteter for kommunen. Dette stiller krav til informasjonsflyt og kommunikasjon mellom partene. Nyere forskning tyder på at uformell, usystematisk og ukontrollerbar informasjonsflyt preger noe av utfordringen med frivillig-offentlig samarbeidet (Fredriksen mfl., 2020). En aktiv frivillighetskoordinator i kommunal stilling ansees som avgjørende for at de frivillige og mottakerne av frivillige tjenester opplever glede over innsatsen (Førland, 2019). Frivillighetskoordinator kan bidra til å organisere og koordinere frivillig arbeid, og kompetanseheving både i frivillig og offentlig sektor (Solbjør m.fl., 2014).

Både nasjonalt og internasjonalt har søkelyset i lengre tid vært på hvordan man kan øke frivillig innsats, og det er utarbeidet materiale som skal bidra til dette. Blant annet ga Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2015 ut et inspirasjonshefte om samarbeid mellom frivillige og kommuner. Heftet består av råd og veiledning til kommuner som vil inngå samarbeid med frivillige med eksempler på samarbeid og samarbeidsavtaler. I Danmark har Deloitte (2012) kartlagt barrierer som gjør det vanskelig, dyrt eller tidkrevende å utføre frivillig arbeid. Deretter ble aktører fra frivilligheten og det offentlige sammen utfordret på å komme med løsningsforslag på barrierene. Resultatet er presentert som en barriere- og løsningsrapport som beskriver de ulike

barrierene som ble identifisert, barrierenes omfang og påvirkning og ulike mulige løsningsforslag. Rapporten presenterer barrierer og løsningsforslag innen følgende kategorier:

- muligheter for å arbeide som frivillig,
- finansiering,
- dokumentasjon,
- godkjenninger og tillatelser,
- samarbeidsrelasjoner og
- oppfatning av frivillig arbeid.

Potensialet for økt frivillig innsats ligger i hovedsak i det å rekruttere og ivareta flere nye frivillige. Flest frivillige rekrutteres via bekjente og sosiale nettverk er derfor svært viktige i denne prosessen (Wollebæk mfl. 2015, Hansen & Slagvold, 2020). Flertallet begynner med frivillig arbeid etter å ha blitt spurt (se Figur 1). Å ikke bli spurt er slik sett en barriere for deltakelse, i hovedsak blant de yngre aldersgruppene. Barrierer for å gjøre frivillig arbeid, eller gjøre mer frivillig arbeid, viser klare aldersvariasjoner. Den viktigste barrieren for frivillig innsats blant de yngre er at man er opptatt med andre aktiviteter, hos de middelaldrende; andre aktiviteter og krevende arbeidssituasjon, mens helseproblemer er den hyppigste barrieren hos de eldste (Wollebæk mfl., 2015; Hansen & Slagvold, 2020).

Figur 1 Rekrutteringsveier til frivillig arbeid. Prosent av alle frivillige innsatser (Wollebæk m.fl. 2015:26).

Hansen og Slagvold (2020) har sett på de eldre sin deltakelse i frivillig arbeid. De finner at seks av ti eldre deltok i frivillig arbeid i løpet av året, men andelen som bidro minst 1–2 timer i en vanlig uke, bare var det halve. Få er villige til å forplikte seg; halvparten av de ikke-frivillige i undersøkelsen oppgir at de bare vil delta hvis de selv kan bestemme omfang og tidspunkt (ibid.).

Dersom man skal forløse potensialet for frivillig innsats fra pensjonister som ønsker en løserer tilknytning til frivillig innsats, må det forenes med behovet for stabilitet og forutsigbarhet. Denne diskrepansen kan tyde på at det reelle potensialet for økt frivillig innsats ikke er så stort og uproblematisk som det tidvis fremstilles.

Forskning viser at kritiske holdninger blant offentlige tjenesteytere til frivillig arbeid i hovedsak handler om at frivillig arbeid ikke er gratis arbeidskraft, men krever ressurser fra det offentlige, og mangel på tilstrekkelig eller rett kompetanse blant de frivillige til aktuelle arbeidsoppgaver. Manglende ressurser i offentlig sektor til å lære opp og organisere frivillige er en viktig barriere for økt frivillighet (Gazley og Brudneys, 2005). Selv om det er vist at ansatte i offentlig finansierte kulturinstitusjoner mener at frivillige avlaster arbeidsbyrden og tilfører mer ressurser til institusjonen enn de krever, anses økte ressurser som det viktigste enkelttiltaket offentlige myndigheter kan sette i verk for å øke innslaget av frivillige i driften (Wollebæk, 2018). I den samme undersøkelsen kom det frem at forhold knyttet til profesjonalisme, kompetanse blant frivillige, er en viktig årsak til at en del institusjoner ikke benytter seg av frivillige (ibid.). Flere av de ansatte i offentlige og offentlig finansierte kulturinstitusjoner som deltok i undersøkelsen mente at frivillige ikke har den nødvendige kompetansen, og noen pekte på at frivillige er ustabil og upålitelig arbeidskraft (Wollebæk, 2018). I motsetning til Wollebæk (2018) viser Seggaard (2019) at de kulturfrivillige har en faglig tilnærming basert på kompetanse og/eller interesse, og at de frivillige derfor engasjerer seg fordi de er genuint kulturfaglig interesserte. Wollebæk (2018) finner et potensial for å utvide den frivillige innsatsen ved kulturinstitusjoner og at offentlige myndigheter kan legge til rette for dette med økt tilførsel av ressurser og kompetanseheving.

I en studie gjennomført av Lorentzen og Skinner (2019) i 50 kommuner er mangel på frivillig arbeidskraft det mest sentrale hinderet for mer bruk av frivillige i kommunale omsorgstjenester. Koordinerings- og samarbeidsutfordringer med dårlig informasjonsflyt, personlige samarbeidsrelasjoner, uavklart oppgavefordeling og manglende kultur for samarbeid var viktige hindringer for økt frivillig innsats. Det å samordne de frivilliges innsats opplevdes som utfordrende for de ansatte. Lorentzen og Skinner (2019) er usikre på om koordinerings- og samarbeidsutfordringer kan løses gjennom tilrettelegging og økt bruk av lønnende frivillighetskoordinatorer. De etterlyser mer og bedre kunnskap om hvordan frivillige-offentlige systemers egenart utfolder seg (ibid.). Videre antar de at problemer knyttet til rekruttering av nye frivillige handler om motivasjon og hvordan man kan belønne ubetalt arbeidsinnsats i frivillige-offentlige kontekster.

Å rekruttere pensjonister fra egne rekker kan minske noen av utfordringene knyttet til samarbeid mellom frivillige og det offentlige, særlig innen omsorgstjenester med tidvis omfattende til interne rutiner og som er profesjonalisert og formalisert (Tingvold & Olsvold, 2018).

Wollebæk m.fl. (2015) ved Senter for forskning på frivillighet og sivilsamfunn angir følgende praktiske implikasjoner for å få flere til å bidra inn i frivillig arbeid:

- Relativt mange oppgir nettverksforklaringer – at de ikke vet hvor de skal begynne eller at ingen har spurt dem - som bakgrunn for at de ikke deltar i frivillig arbeid. Når tallene viser at noen grupper systematisk blir sjeldnere spurt enn andre, tyder analysene på at det finnes et nokså stort urealisert potensial for frivillighet i den norske befolkningen.
- Organisasjonene har i mange tilfeller et begrenset handlingsrom når det gjelder å holde på frivillige over tid. Mye av utskiftningen i den frivillige arbeidsstokken er knyttet til endringer i de frivilliges livsfaser.
- Undersøkelsen framhever betydningen av at organisasjonen er godt administrert, evner å løse konflikter og gir tilstrekkelig opplæring, samt at frivillige får arbeidsoppgaver som oppleves nyttige og har klart definerte mål. Dette er forhold som henger nært sammen med både generell tilfredshet, lojalitet og tilhørighet, samt vilje til å fortsette.

FRIVILLIGHET PÅ OMSORGSFELTET

Forventningene og behovet for frivillig innsats er særlig fremtredende på omsorgsfeltet (Loga, 2018). Helse – og omsorgsloven forplikter kommunene til å samarbeide med brukerorganisasjoner og med frivillige organisasjoner innen helse- og omsorgstjenestene (Helse- og omsorgstjenesteloven. Lov av 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenesten med mer).

I NOU 2011:11 Innovasjon i omsorg siteres Rolf Rønning innledningsvis i kapitlet om samhandling:

«Skal vi ivareta de frivillige omsorgsressursene må de offentlige aktørene framover framstå som støttespillere og som gartnere som dyrker og vedlikeholder disse ressursene.»

I Omsorg 2020 er det en likeledes erkjennelse: «Organisering, veiledning og motivasjon er viktig for å rekruttere og beholde frivillige» (Omsorg 2020:17).

Forskning på frivillig innsats innen offentlige helse- og omsorgstjenester er et felt i stadig økning, parallelt med et økende press på tjenesteyterne. Den demografiske utviklingen med den store økningen i andel eldre fremtvinger endringer i tjenesteytelsen og stort behov for samarbeid med frivillig sektor. Frivillig innsats på omsorgsfeltet er i en særstilling fordi den retter seg mot potensielt svært sårbare målgrupper. Dette stiller større krav til god organisering og et godt system rundt den frivillige innsatsen (Hillestad og Tessem, 2015). utfordringer knyttet til

taushetsplikt, politiattest og forsikringsansvar er i stor grad gjeldende i denne sektoren. Frivillige kan bidra til kvalitativt bedre omsorg og redusere kostnadene i sektoren. Helse- og omsorgsdepartementet har sammen med Frivillighet Norge og KS utarbeidet en «Nasjonal strategi for frivillig arbeid på helse- og omsorgsfeltet» (2015). Strategien skal bidra til å rekruttere og beholde frivillige og styrke samarbeidet mellom aktørene i helse- og omsorgssektoren.

Frivillig innsats kan være en verdifull kilde til økt deltakelse i sosiale aktiviteter for eldre, men det er behov for bedre system i samarbeidet mellom frivillige og offentlige tjenesteytere. (Fredriksen mfl., 2020). Fredriksen med kollegaer (2020) fant at usystematisk tilnærming resulterer i ukoordinerte aktiviteter og tidskrevende prosesser. Innføring av teknologiske løsninger for rekruttering, koordinering og oppfølging vil ifølge dem bedre ressursutnyttelsen og redusere arbeidsbelastningen med involvering av frivillig innsats. Teknologiske løsninger bør bidra til oversikt over frivillige, lag og organisasjoner og frivillige aktiviteter, gi informasjon om aktiviteter og bidra til enklere informasjonsflyt mellom ansatte, frivillige og pårørende. Målet er at teknologiske løsninger kan styrke samarbeidet for partene og bidra til økt frivillig innsats.

Samarbeidsutfordringer mellom frivillige og profesjonelle svekker utnyttelsen av frivillig innsats. Tingvold og Olsvold (2018) finner at omsorgsinstitusjonene styrer den frivillige innsatsen ved at fagfolk formulerer praktiske og faglige premisser for frivillige aktiviteter. Omsorgsinstitusjoner ønsker oversikt over de frivilliges bidrag, oppmøtetid, kompetanse og egnethet (ibid.). Dette fører til at friksjon oppsto rundt aktiviteter som krevde stor grad av samordning. Avklaringer av faglige grenser ble ansett som viktig for å beholde frivillige, det å rekruttere nye ble sett på som vanskelig. Som tidligere nevnt har frivilligheten og det offentlige ulike verdier og utgangspunkt som kompliserer samarbeidet mellom partene. Tingvold & Olsvold (2018) peker på avklaringer, fleksibilitet og opplæring som viktige moment for å lykkes med offentlig-frivillig omsorgssamarbeid. De viser til to strategier for økt bruk av frivillig arbeidskraft i den kommunale omsorgssektoren i framtiden:

1. Gjennom oppmyking av kommunale omsorgsregimer som gjør det enklere å involvere frivillige aktiviteter, og overlater mer av ansvaret for utførelsen til de frivillige organisasjonene.
2. Gjennom økt kvalitetssikring og fagliggjøring av frivillig arbeidskraft, slik at frivillige kan overta enkle, ikke-faglige arbeidsoppgaver fra de profesjonelle. Denne strategien forutsetter at frivillige er motivert til opplæring og tilpasning til kommunale omsorgsregimer.

En rekke forhold er viktige å ta stilling til for å legge til rette for samarbeid med frivillig sektor. Solbjør og kollegaer (2014) studerte hva som hemmer og fremmer samarbeid mellom distriktskommuner og frivillig sektor. De fant at samarbeidet mellom frivillig sektor og kommune ble styrket av faktorer som forutsigbar økonomi, koordinering fra kommunens side, rekruttering av frivillige og et personlig engasjement («ildsjeler») hos de samarbeidende parter. Forventninger knyttet til ansattes egen innsats for å tilrettelegge for de frivillige og forventninger til hvilken type

oppgaver de frivillige kunne løse var en sentral utfordring i samarbeidet. Solbjør og kolleger (2014:53) skriver:

«Det er viktig at det frivillige arbeidet ikke ses på som en erstatning for offentlig tilbud, men at man holder på komplementariteten i tjenestene. Et godt samarbeid om tiltak på pleie- og omsorgsfeltet er avhengig av at frivillighetens egenart ivaretas. Selv om man innen pleie- og omsorgsfeltet forholder seg til profesjonelle standarder, må de frivillige få være amatører».

Solbjør mfl. (2014) understreker at økonomi var et sentralt element for å få samarbeidet mellom kommune og frivillig sektor til å fungere. Det viktigste var økonomisk forutsigbarhet, slik at det frivillige arbeidet kunne planlegges i langsiktig perspektiv. Vel så viktig som å bidra direkte med penger, fant studien at kommunen kunne legge til rette for samarbeid med frivillig sektor ved å stille sin infrastruktur til rådighet, slik som kontorlokaler, møteplasser og hjelp til logistikk (Solbjør mfl., 2014). Dette ga de frivillige inntrykk av at kommunen ønsket deres innsats og de tiltakene de tilbød var velkommen (ibid.).

OPPSUMMERING - SUKSESSKRITERIER FOR GODT SAMARBEID MELLOM KOMMUNER OG FRIVILLIGE

Nyere forskning, særlig på omsorgsfeltet, viser at statlige forventninger til øk frivillig innsats kan være vanskeligere å realisere enn tidligere antatt. En del samordningsutfordringer mellom frivillig og offentlig sektor kommer av sektorenes grunnleggende ulike systemlogikker. Dette kommer tydeligere til syne nå enn tidligere ved at de frivillige i økende grad ønsker en løs tilknytning til innsats og oppgaver, mens det offentlige har behov for stabilitet og forutsigbarhet.

Her har vi kort oppsummert hovedfunn om suksesskriterier for samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor identifisert i tidligere forskning:

- Sammenheng mellom deltakelse i frivillig arbeid og helse. Frivillig innsats kan dermed påvirke helsen både for den frivillige og den innsatsen ytes ovenfor.
- Sammenheng mellom kulturdeltakelse og helse. Kultur ansees som et viktig virkemiddel i folkehelsearbeidet fremover. Det er derimot relativt lite forskning om frivillig innsats i offentlige og offentlig finansierte kulturinstitusjoner.
- Frivillig innsats er ikke gratis. Suksesskriterier for mer inkludering av frivillig innsats i folkehelsearbeidet ligger på organisering. Lønnede, koordinerende ressurser enten hos kommunen eller frivilligheten. Organisering av frivillig arbeid involverer i hovedsak rekruttering, registrering, mottak og koordinering av oppgaver og aktiviteter for kommunen.
- En aktiv frivillighetskoordinator i kommunal stilling er av stor betydning for opplevelsen av den frivillige innsatsen, både for de frivillige og mottakerne av frivillige tjenester.
- Offentlig sektor bør bidra med opplæring av frivillige. Dette kan bidra til bedre kommunikasjon, forventningsavklaringer for begge parter og organisering av frivillig innsats.
- Uformell, usystematisk og ukontrollerbar informasjonsflyt preger noe av utfordringen med frivillig-offentlig samarbeidet. God kommunikasjon viktig for godt samarbeid, med svært mange og ulike aktører involvert krever det struktur og forutsigbarhet.
- Anerkjennelse og motivasjon viktig for rekruttering og ivaretagelse av frivillige. Frivillige som deltar i frivillig arbeid ledet av betalte ansatte er mest motivert. Finne muligheter for å belønne ubetalt arbeidsinnsats i frivillige-offentlige kontekster.
- Forutsigbarhet og stabilitet i oppfølging av frivillige gjennom økonomi og engasjement. Selv om økonomi er en vesentlig barriere for frivillig innsats i tidligere forskning, vises det til andre typer tilrettelegging som offentlig sektor kan bidra med som er av økonomisk betydning for frivilligheten. Dette kan være disponible lokaler, rimelig eller gratis leie, hjelp til opplæring, koordinering og planlegging.
- Rekruttering av nye frivillige må ta hensyn til ulike livsfaser, da det styrer muligheter for frivillig innsats. Nyere forskning viser at færre er villig til å forplikte seg - ikke-frivillige ønsker bare å delta hvis de selv kan bestemme omfang og tidspunkt. Diskrepans mellom frivilliges ønske om løsere tilknytning til frivillig innsats, og det offentliges behov for stabilitet og forutsigbarhet.

EKSEMPLER PÅ SAMARBEIDSMODELLER MELLOM FRIVILLIG OG OFFENTLIG SEKTOR

Å finne gode samarbeidsmodeller mellom offentlig og frivillig sektor er krevende. Forskning etterlyser mer kunnskap om gode modeller for samspillet mellom kommunen og frivillig sektor (Ramstad mfl., 2019; Rønning mfl., 2009). I det følgende har vi sett nærmere på noen eksempler på samarbeidsmodeller:

- Frivillighetsmodell Drammen kommune
- Sjef i eige liv og modell for frivillig innsats
- Med hjerte for Arendal³
- Friskus – digital samhandlingsplattform

KOMMUNEN OG FRIVILLIG SEKTOR I SAMSPILL

I perioden 2015 til 2017 samarbeidet Drammen kommune med det nasjonale kompetansesenteret Verdighetssenteret om utvikling av en modell for samarbeid mellom kommunens helse-, sosial- og omsorgstjeneste og frivillig sektor (Magerholm, 2017). Samarbeidsmodellen er bygget opp av syv pilarer, som alle må innfris for å øke sjansene til å lykkes. De syv pilarene er (Magerholm, 2017:7):

- «nettverkskoordinator – frivillighet med ansvar for implementering og videreutvikling av modellen samt koordinering av frivillighetskontaktene
- frivillighetskontakter i virksomhetene med ansvar for å følge opp de frivillige lokalt
- forum for frivillighetskontakter, en faglig møteplass for frivillighetskontaktene
- digital håndbok for frivillighetskontakter; frivillighetskontaktens arbeidsverktøy
- introduksjonskurs og kompetansetiltak for frivillige
- retningslinjer for å skape en god kultur for samarbeid med frivillige i virksomhetene
- arbeidsgruppen Frivillighet på tvers, som samarbeider om å finne gode løsninger på oppgaver knyttet til frivillighet på tvers av kommunens ulike sektorer».

I tillegg til pilarene fremheves følgende suksesskriterier eller forutsetninger for godt samarbeid:

- forankring i alle ledd
- styrket kompetanse på samhandling med frivillig sektor
- god kultur for samarbeid med frivillige i virksomhetene
- kunnskap om hverandre
- avklaring av utfordringer.

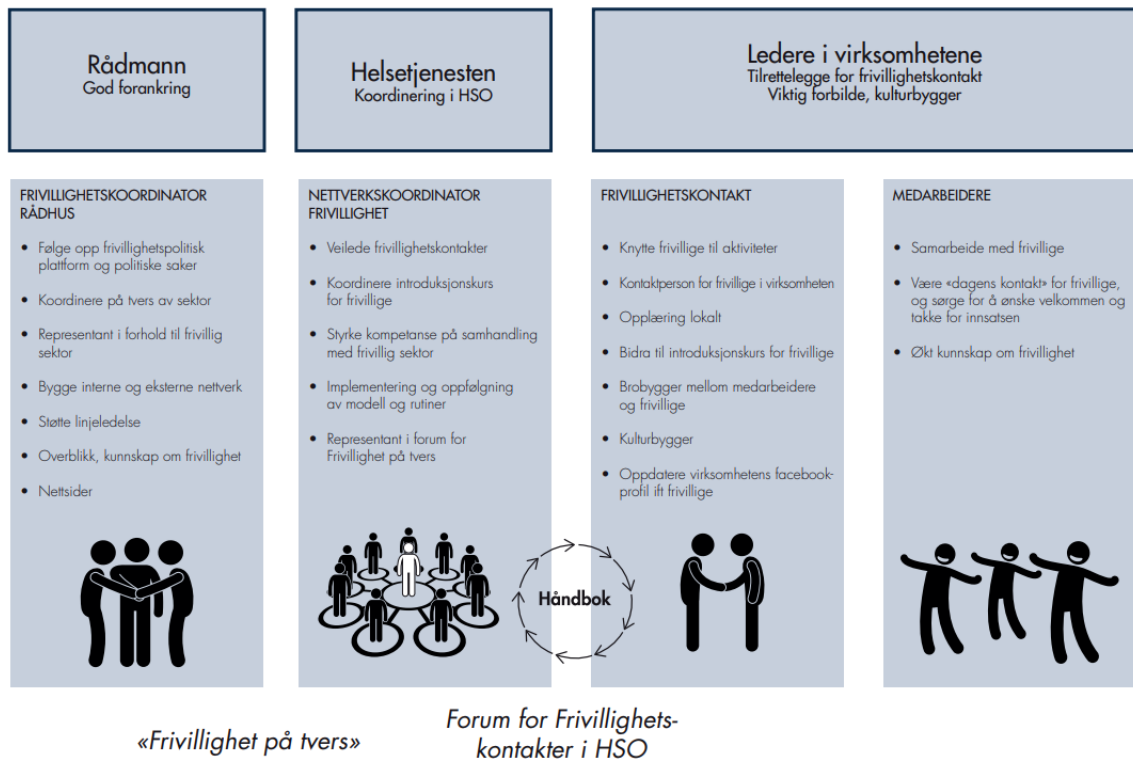
Politisk og administrativ forankring av frivillighetsstrategien i kommunen trekkes frem som det viktigste suksesskriteriet for å utvikle god kultur for samarbeid med frivillige (Magerholm, 2017).

---

³ <https://medhjerteforarendal.no/>

Samarbeidsmodellen, se Figur 2, beskriver hvordan forankring innebærer synliggjøring av ansvar i alle ledd.

Forankring innebærer en synliggjøring av ansvar i alle ledd

Figur 2 Forankring av frivillighetssatsningen i kommunen. Kilde: Magerholm, 2017:50.

SJEF I EIGE LIV OG MODELL FOR FRIVILLIG INNSATS

Fjell kommune har satset på en ny modell for tjenesteutvikling og tjenesteleveranse til hjemmeboende eldre, *Sjef i eige liv*. I modellen etableres nye former for partnerskap mellom offentlige, private og frivillige aktører, inkludert sosiale entreprenører. Forskere fra NTNU, SINTEF og Høgskolen på Vestlandet og Senter for omsorgsforskning har gjennomført et forskningsprosjekt på modellen (Ramstad mfl., 2019). Figur 3 viser hvordan Sjef i eige liv er et radikalt grep innen eldreomsorg med overgangen fra ordinær tjenesteytelse til tjenester levert av offentlige, private og frivillige aktører. Koordinering og styrking av kvalitet på tjenestene står sentralt i modellen.

Figur 3 Roller og tjenestemodeller i utvikling – samspill mellom tre sektorer. Kilde: Ramstad mfl., 2019:17.

I samarbeid med Verdighetscenteret har Fjell kommune utviklet en modell for frivillig innsats (Fjell var en av to kommuner i samarbeidet, Drammen var den andre og er beskrevet over). I Fjell kalles tilretteleggingssatsningen Bli med +, og den legger til rette for opplæring og støtte blant seniorer for å bli frivillige, samt at seniorer kan få tilbud om tjenester fra frivillige. Samarbeidsmodellen er utviklet for samarbeid mellom frivillig sektor og kommunens helse- og omsorgssektor, men er en generisk modell for samarbeid med frivilligheten og flere av prinsippene kan benyttes i andre samarbeid. Figur 4 viser modellens fem grunnprinsipper for godt samarbeid mellom kommunen og de frivillige. Grunnprinsippene i modellen for frivillig innsats er:

- Gå i dialog. Involvere kommune, frivillig sektor og andre interessenter i arbeidet med å utforme gode ordninger for frivillig innsats. Bruke dialog for å skape eierskap, delt forståelse, behovskartlegging, evaluering og ideutvikling.
- Organiser kommunens innsats. Gode vilkår for frivillig innsats gjennom god organisering, tett oppfølging og opplæring. Tilrettelegge så de frivillige trives, og de ansatte opplever samarbeidet som positivt.
- Plasser ansvar. Tydelig rolle-, ansvars- og oppgavefordeling. Viktig med avklaringer for godt samarbeid.
- Motiver. God organisering og tilrettelegging kan bidra til å motivere frivillige, slik at de føler seg verdsatt, forberedt, del av et fellesskap, hørt og opplever egen utvikling og læring.
- Møt utfordringer. Et solid og godt fundament bidrar til å møte utfordringer på en aktiv måte og som fungerer over tid uavhengig av enkeltpersoner.

Figur 4 Fjell kommunes modell for frivillig innsats rettet mot eldre. Den bygger på fem hovedprinsipper som er vist i figuren. Kilde: Ramstad mfl., 2019:27.

De fem grunnprinsippene er ytterligere beskrevet blant annet i Sintefs rapport (Ramstad mfl., 2019). Under arbeidet laget kommunen et ansvarskart for å tydeliggjøre ansvar og oppgaver for de ulike partene (se Ramstad mfl., 2019:29).

MED HJERTE FOR ARENDAL

Med hjerte for Arendal er et samarbeid mellom Arendal kommune og rundt 100 frivillige lag, organisasjoner og foreninger. Agderforskning har fulgt prosjektet siden 2012 og hentet ut verdifulle erfaringer om samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor (Guribye, 2016). Funnene vektlegger at det må tilrettelegges for frivillighet, men ikke forsøke å styre eller underordne frivilligheten kommunale agendaer. Dette på bakgrunn av det som beskrives som en maktbalanse hvor frivillige og ideelle organisasjoner ofte er avhengige av kommunale tilskudd og velvilje, samtidig som de ikke ønsker å bli «pådyttet» kommunale, lovpålagte oppgaver. Videre vises det til at samarbeidet begynner med å skape møteplasser og bygge tillitsbaserte nettverk over tid. Forankring av samarbeid med frivilligheten må inkludere hele kommunen med en helhetlig sivilsamfunnsstrategi/politikk. Det handler ikke om en nedskalering av offentlig sektor i velferdssamfunnet, men en videreutvikling av velferdsstaten hvor det offentlige utvikler tilretteleggende, nettverksbyggende tjenester som kan skape brobyggende sosial kapital. En viktig presisering er imidlertid at i higen etter involvering av frivillige organisasjoner i offentlig sektor må man ikke glemme at den enkelte «frivillige» innbygger er strategiens viktigste aktør, og at man ikke kan gjøre frivillighet obligatorisk (ibid.).

FRISKUS

Friskus er en nettside, friskus.com, utformet som en interaktiv plattform med tverrfaglig samhandlings- og koordineringsverktøy⁴. Friskus skal bidra til enkel deltakelse og organisering av frivillige aktiviteter og tilbud gjennom blant annet oversikt over aktiviteter, arrangement og frivillig-oppdrag, kontaktpersoner til kommunenes frivillige lag og organisasjoner og koordinerings-, kommunikasjons- og styringsverktøy. Friskus skal være en enkel plattform for å koble kommunene, lag og organisasjoner og innbyggerne sammen. Friskus forsøker å imøtekomme kompleksiteten i offentlig og frivillig organisering og ønsker å gjøre det enkelt å delta, enkelt og organisere, og slik frigjøre mer tid til mennesker.

I Møre og Romsdal har Kristiansund, Molde, Sula, Ulstein og Ålesund kommune tatt i bruk friskus.com.

---

⁴ <https://www.friskus.no/>

GOD HELSE ÅRSRAPPORTER

Kommuner som har vært deltakere i God Helse partnerskapet i Møre og Romsdal har årlig rapportert til fylkeskommunen om sitt folkehelsearbeid. Vi har gått gjennom God Helse årsrapportene fra 2018 og 2019 for å kartlegge samarbeid tilknyttet frivillig kulturinnsats, spesifikt det som er rapportert under overskriften «Inkludering og deltaking i kultur og frivillige organisasjoner».

Rapportene viser at det er stor bredde av aktiviteter knyttet til den frivillige kulturinnsatsen i de enkelte kommunene. Rapporteringsformen gjør det vanskelig å aggregere et helhetlig bilde av innsats og aktivitetsnivå i fylket, og eventuelle utviklingstrekk over tid. Det er ingen entydig struktur på hva og hvordan det skal rapporteres. Noen kommuner omtaler mangfoldet av aktiviteter innen frivillig kulturinnsats, og betydningen av det, i generelle ordelag. Andre lister opp mange eksempler på aktiviteter for å synliggjøre mangfoldet, mens noen setter søkelys på enkelte aktiviteter eller prosjekter som er nye av året. Til dels omtales også målgrupper for og oppslutning om aktivitetene.

Det er liten grad av søkelys på forventede eller oppnådde resultater og effekter, for brukere og samfunn, som følge av aktivitetene. Det er krevende å dokumentere (og tallfeste) resultater og effekter. Det kan skyldes at det er uklare sammenhenger mellom innsats og effekter for brukere/samfunn, at det tar tid før effekter eventuelt manifesterer seg, og at det er mange forhold som kan påvirke de effekter en ønsker å oppnå. I tillegg kan innsatsen i omfang være for liten til å forsvare ressursbruk på dokumentering av effekter, i hvert fall på kommunenivå. Eventuelt kunne en bruke gjennomførte analyser, evalueringer og brukerundersøkelser, eller annen tilgjengelig statistikk som underlag for en vurdering av effekter fra det langsiktige arbeidet innen frivillig kulturinnsats.

Ordskyen i Figur 5 viser mangfoldet av aktiviteter, tilbud og arrangementer som kommunene oppga i rapportene for 2018 og 2019. De fire aktivitetene som forekommer hyppigst er utlånsentral, kulturskole, språkkafe og ungdomsklubb.

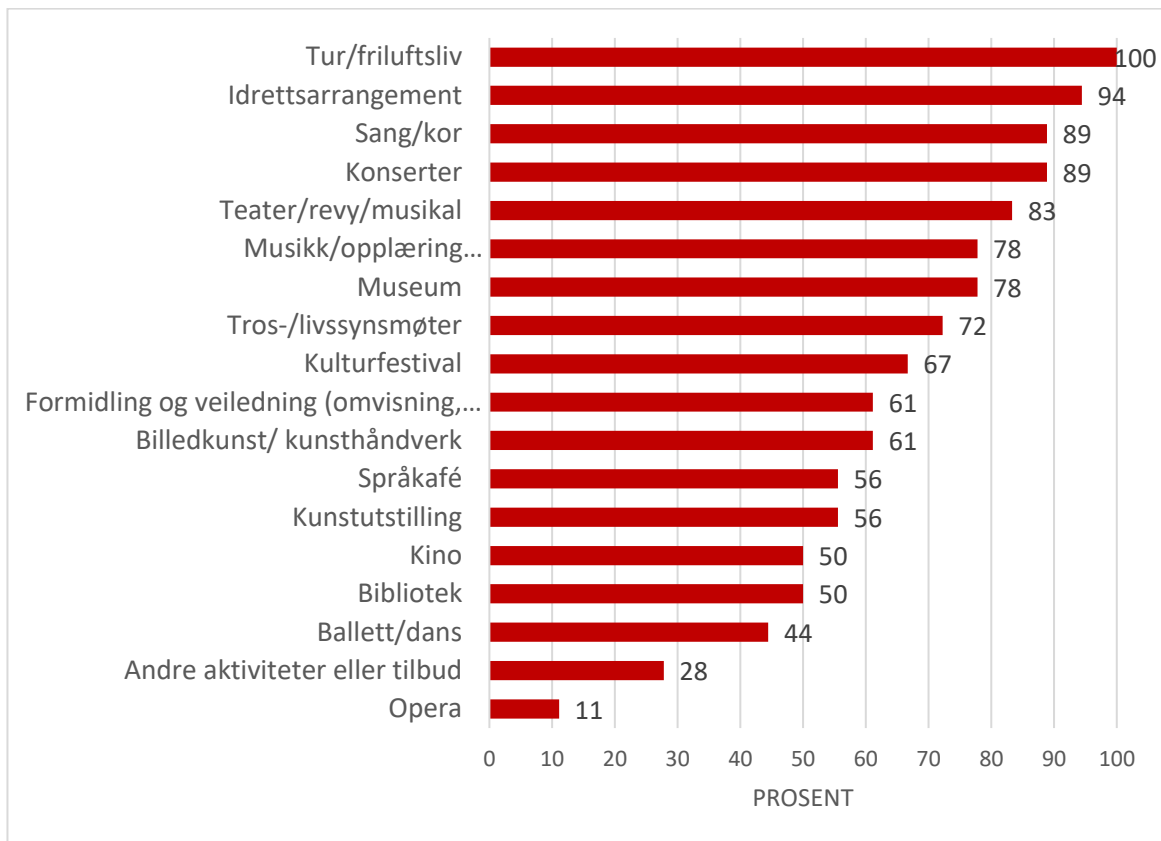
RESULTATER FRA SPØRRESKJEMAUNDERSØKELSE KOMMUNALE KULTURLEDERE

Kommunale kulturledere ble forespurt om å delta på en elektronisk spørreskjemaundersøkelse om frivillig kulturinnsats innen folkehelsearbeidet i kommunen. I dette kapitlet presenteres resultater fra undersøkelsen.

Figur 6 viser hva slags aktiviteter de frivillige, lag og organisasjoner bidrar med innen kulturfeltet i de kommunene som deltok i undersøkelsen. På topp finner vi tur og friluftsliv, noe alle kommunene i undersøkelsen bekrefter at frivillige bidrar med. Deretter følger idrettsarrangementer, noe bare én av kommunene ikke oppgir av frivillig innsats. I en stor andel av kommunene deltar frivillige med aktiviteter knyttet til musikk; konserter og sang/kor (89 prosent), teater, revy eller musikaler (83 prosent), musikk opplæring (78 prosent). For ballett og dans, og opera er det derimot færre tilbud som ytes av frivillige, henholdsvis i 44 prosent for ballett/dans og 11 prosent for opera av kommunene.

For museumsaktiviteter er det også mange kommuner som oppgir frivillig innsats (78 prosent), samt formidling/veiledning (omvisninger, foredrag, eller lignende) hos 61 prosent av kommunene. To av tre kommuner oppgir frivillig innsats i kulturfestivaler. I over halvparten av kommunene er det frivillig innsats innen andre kunstneriske aktiviteter som billedkunst, kunsthåndverk og kunstutstillinger. Frivillig innsats i tilknytning til tros- og livsynsmøter er også vanlig i mange av kommunene, 72 prosent. Halvparten av kommunene oppgir frivillig innsats i aktiviteter knyttet til kino og bibliotek. Av andre aktiviteter hvor frivillige deltar er frivillighetssentral, ulike trimgrupper, samlingssteder for eldre, aktiviteter for barn/unge, konferanser, og vedlikehold av bygg og anlegg.

Figur 6 Aktiviteter som frivillige, lag og organisasjoner bidrar med i kommunene. (n=18).

På spørsmål om hvilke frivillige lag og organisasjoner kommunene har samarbeidet med innen kulturfeltet, så gjenspeiler svarene både frekvensen og bredden av aktiviteter som frivillige bidrar med. Ordskyen i Figur 7 illustrerer dette og hvor kommunene oftest oppgir idrettslag (10 av 16) og korps (7 av 16). Samtidig er det spesifikt nevnt ulike typer samarbeidspartnere innen idrett og friluftsliv, og innen kulturfeltet. Som enkelte av respondentene påpeker yter kommunene økonomisk støtte (kulturmidler og driftstilskudd) til mange frivillige organisasjoner, og at de er involvert i de fleste kultur- og idrettslag og samarbeider gjennom diverse prosjekter i større eller mindre grad.

Figur 7 Lag og organisasjoner kommunen har samarbeidet med innen kulturfeltet. (n=16).

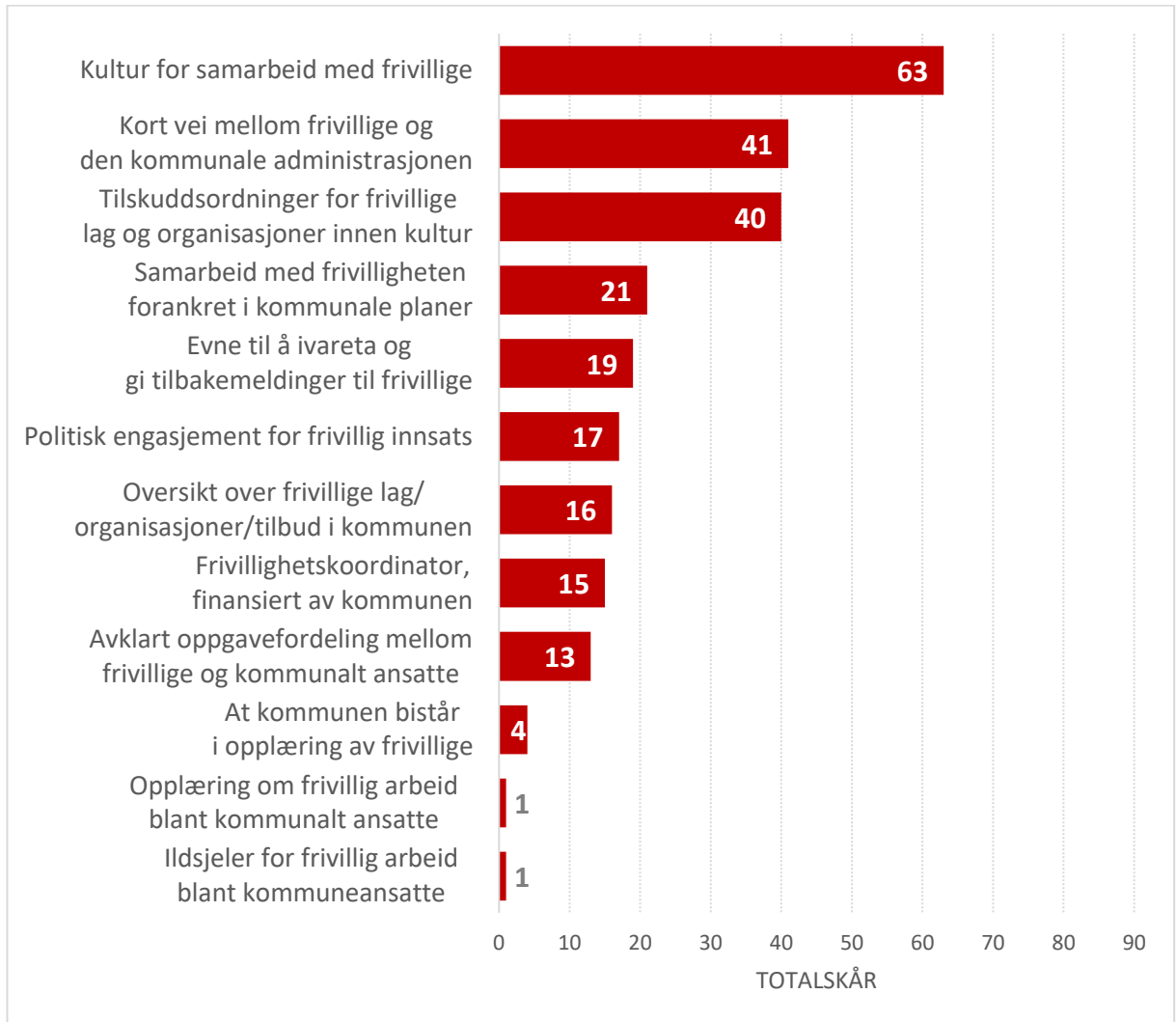
SUKSESSFAKTORER FOR SAMARBEID RUNDT FRIVILLIG KULTURINNSATS I KOMMUNEN

Figur 8 illustrerer hva respondentene mener er de viktigste faktorene for å få til et godt samarbeid rundt frivillig kulturinnsats i kommunen. Respondentene ble her utfordret til å rangere de 3-5 viktigste av tolv forhåndsgitte faktorer basert på tidligere forskning. En faktor rangert som nummer én er her gitt en skår med verdi 5, nummer to en verdi på 4, mens en faktor rangert på femteplass er gitt den laveste verdien 1. Vi har beregnet en totalskår for hver faktor basert på de vektete verdiene, og hvor maksimal totalskår teoretisk er 90.

De tre viktigste suksessfaktorene for godt samarbeid er etablert samarbeidskultur med frivillige, kort vei mellom frivillige og den kommunale administrasjonen, og tilskuddsordninger for frivillige lag og organisasjoner innen kultur. Opplæring, at kommunen bistår i opplæring av frivillige eller opplæring om frivillig arbeid blant kommunalt ansatte, er i svært liten grad prioritert som en av de 3-5 viktigste suksessfaktorene. Det samme gjelder ildsjeler for frivillig arbeid blant kommunalt ansatte.

Totalt 39 prosent av respondentene rangerte samarbeidskultur som den viktigste suksessfaktoren, 22 prosent rangerte dette som nummer to og 17 prosent som nummer tre. Kort avstand mellom de frivillige og kommuneadministrasjonen var rangert som nummer én av bare seks prosent, mens 22 prosent rangerte dette som nummer to, og 33 prosent som nummer tre. Tilskuddsordningen

var rangert som nummer én av 11 prosent, nummer to av 17 prosent og nummer tre også av 17 prosent (mens 28 prosent hadde rangert dette som nummer fem).

Figur 8 Suksessfaktorer for samarbeid rundt frivillig kulturinnsats i kommunen. (n=18).

Respondentene fikk anledning til å oppgi andre suksessfaktorer for samarbeid rundt frivillig kulturinnsats i kommunen i et åpent svar. Tre hovedmoment kom frem i disse tilbakemeldingene; anerkjennelse av frivillige, tradisjon for frivillighet og arenaer/samarbeid mellom administrasjonen og frivilligheten. Noen utvalgte utsagn:

«At frivilligheten blir satt pris på slik at de ser og får en opplevelse av at det de gjør har stor nytteverdi.»

«De frivillige trenger å bli sett og verdsatt uansett hvilken type og mengde arbeid de utfører.»

«Den viktigste suksessfaktoren er tradisjon for frivillighet. Kommunen har minimal innvirkning på det frivillige arbeidet som er selvgående. Kommunal innblanding kan i verste fall redusere aktiviteten.»

«Det er viktig å skape arenaer for samarbeid, eit fast opplegg, t.d. at politikarar, administrasjon møter frivilligheita og legg til rette for noko det som kjem fram av forslag. Invitere til medverknad i samband med planar, arrangement, osv.»

BARRIERER FOR SAMARBEID OM FRIVILLIG KULTURINNSATS I KOMMUNEN

På samme måte som for suksessfaktorer ble respondentene bedt om å rangere de største barrierene for samarbeid, se Figur 9. Beregning av totalskår er basert på samme fremgangsmåte som for suksessfaktorene nevnt foran. De tre største barrierene for godt samarbeid er dårlig informasjonsflyt, at de er for personavhengige, og mangel på økonomisk støtte til tiltakene/aktivitetstilbudet.

Totalt 33 prosent av respondentene hadde rangert dårlig informasjonsflyt som den største barrieren, 28 prosent mangel på økonomisk støtte, og 17 prosent at samarbeidene er for personavhengige.

Figur 9 Barrierer for samarbeid om frivillig kulturinnsats i kommunen. (n=18).

Respondentene fikk anledning til å oppgi andre barrierer for samarbeid rundt frivillig kulturinnsats i kommunen i et åpent svar. Barrierene som kommer frem handler i hovedsak om ressurser i offentlig sektor både i form av tilskudd og stillinger, strategi, koordinering og samarbeid knyttet til frivillig arbeid og kommunikasjonsutfordringer. Noen utvalgte utsagn:

«Mangel på en overordnet strategi i kommunen generelt, og heller ikke en tydelig strategi knyttet til arbeid med frivillighet. Enkelt personer gjør en innsats i kommunen, men det får ikke tilstrekkelig effekt for vi jobber ikke samlet nok.»

«Oppdatering av kontaktinformasjon er for dårlig i mange frivillige lag og organisasjoner. Dette gjør det vanskelig å oppnå kontakt.»

«Ressurser i administrasjonen til å fokusere mer på koordinering og samarbeid med frivilligheita. Det er tidkrevjande arbeid, og ein må nytte ein del tid til oppfølging. Men, utruleg kjekt når det klaffar, og ting går sin gang.»

HVORDAN ØKE FRIVILLIG KULTURINNSATS?

I et åpent spørsmål ble respondentene bedt om å beskrive hva som kan gjøres for å øke frivillig kulturinnsats i kommunen. Det var 14 respondenter som besvarte spørsmålet. Respondentenes svar handler i hovedsak om at kommunen bør bidra til anerkjennelse og synliggjøring av frivilligheten, gode tilskuddsordninger, legge til rette for frivillig innsats gjennom organisering, informasjonsflyt og møteplasser (her nevnes frivillighetssentralen av tre respondenter) og ha en strategi, plan og/eller rutiner for frivillig-offentlig samarbeid. Noen beskrivende utsagn:

«Dele og synliggjøre suksesshistorier. Bli anerkjent, hørt og sett for arbeidet frivilligheten gjør. Kommunen kan bli flinkere på informasjon på hva vi kan bidra med og tilrettelegge for. Spesielt viktig ved trange kommunale budsjett, og tenke i retning kommune 3.0. Helt avgjørende at vi greier å få med frivillige i samskapingen der frivillig innsats oppleves som meningsfylt for enkeltindividet.»

«Det viktigste er å gi frivilligheten annerkjennelse og gjøre alt for at administreringen av aktivitet skal bli minst mulig belastende.»

«Gode rammer for frivilligheten med tanke på tilskuddsordninger. At frivillig innsats har en verdi for lokalsamfunnet, både for de som er frivillige og for andre... Ha rutiner for samarbeid mellom kommunen og frivilligheten.»

«Innse at frivillighet må organiseres, og at noen må ha betalt ansvar for dette.»

«Gode nok tilskuddsordninger. Gi gratis tilgang til egnede lokaler til ulik og mangfoldig aktivitet.»

«Kommunen bør stille ressurser til disposisjon til å følge opp de frivillige. Kommunen bør legge til rette for aktiviteter i forhold til bruk av kulturhus og andre kommunale lokaler. Økonomiske tilskudd slik som kulturmidler og kulturpris bør videreføres.»

Avslutningsvis kunne respondentene komme med egne betraktninger og innspill om frivillig kulturinnsats i sin kommune. Det var seks respondenter som benyttet denne muligheten. Her er deres betraktninger tatt med i sin helhet:

«Breitt og variert tilbud innan kulturfeltet. Det er ikkje midlar til at kulturskulen kan gje tilbud og teater og kunstfag. Dette kan vere ei kjelde til samarbeid mellom kommunen og frivillige dersom slikt tilbud kjem på plass. Utfordring at det ikkje er eit kulturhus i kommunen som kan imøtekomme den frivillige kulturinnsatsen godt nok.»

«Det er ofte dei same personane som engasjerer seg i frivillig arbeid i ulike sektorar. Gruppa av frivillige blir stadig mindre, og dermed meir sårbar enn tidlegare.»

«Enkelte stadar i kommunen har vi mykje frivillig innsats, andre stadar mindre. Ein ser at det er behov for nokon som koordinerar dei frivillige og tenestene dei utfører, slik at dei frivillige får klare retningsliner og faste kontaktpersonar. Det gjer at dei frivillige føler seg tryggare på tenestene dei skal utføre.»

«Kommunen verdsetter frivillig innsats svært høyt. Derimot er det en intern utfordring i kommuneorganisasjonen og få til ei kulturendring, i retning kommune 3,0 hvor frivillig initiativ blir sett på som ei positiv mulighet som må løftes opp og frem.»

«Viktig å ta med de frivillige som tar vare på hus og gamle bygninger, slik som sogelag. Organiseringen av Frivilligsentralene er personavhengig og har dermed ulikt innhold. Kan være en ide at fylket tar initiativ til et samarbeid med frivilligsentralene i fylket for å løfte denne delen av frivilligheten.»

«Vår kommune har svært mange ildsjeler innan frivillig sektor. Utfordringane etter kvar er at barnetalet og folketalet går ned, og det vert færre foreldre som kan vere med å drive frivillig arbeid overfor barn og unge.»

BESKRIVELSE AV TRE OFFENTLIG-FRIVILLIG SAMARBEID I MØRE OG ROMSDAL

Basert på funn fra gjennomgang av tidligere forskning og resultater fra spørreskjemaundersøkelsen i kommunene er det valgt ut tre interessante eksempler på offentlig-frivillig samarbeid i Møre og Romsdal. Det er tre ulike samarbeid som beskrives; utviklingsprosjekt av en samarbeidsmodell, et konkret samarbeidsprosjekt og en samarbeidsavtale for koordinering av samarbeid og involvering mellom kommune og frivillige lag og organisasjoner innen kultur. Innledningsvis presenteres de tre eksemplene, deretter er funnene sammenfattet i en samlet diskusjon av suksessfaktorer og utfordringer og hvordan disse er forsøkt løst i de foregående eksemplene.

SMØLAPULS

Den digitale scenen «Smølapuls» er resultat av samarbeid mellom aktører innen kulturliv på Smøla⁶. Smølapuls er en Facebook-side hvor lokal kultur formidles. På Facebook-siden står det følgende:

«I en tid hvor alle kulturarrangementer avlyses og alle sitter hjemme hos seg selv, ønsker vi å få i gang en plattform hvor lokal kultur kan vises og deles. Mulighetene er mange: Direktesendte konserter, foredrag, litteraturkvelder, kunstvisninger osv.»

Prosjektet er utviklet i samarbeid mellom kulturarbeiderne i Smøla Nærings- og kultursenter KF, kirken, biblioteket og kulturskolen. Initiativet ble opprettet for å videreføre allsangstunder på sykehjem under korona-nedstengingen i 2020, og all aktivitet i Smølapuls er digital.

Etter prøvesending med konsert og allsangstund ble tiltaket raskt populært, og har deretter vokst seg stort. Initiativtakerne har kombinert arbeidstid i egne stillinger og frivillig arbeid for å drifte Smølapuls. Smølapuls har hatt et stort mangfold av kulturelle aktiviteter fra musikk, kunstutstillinger, basar og loddsalg for frivillige lag og organisasjoner, til større lokalsamfunnarrangement som digital 1. mai og 17. mai feiring. Det er også gjennomført informasjonsarbeid hvor ordfører og andre har fortalt om hva som foregår i kommunen. Smølapuls er i og for Smøla, men enkelte innslag har nådd langt ut over landegrensene. På det meste har driverne av Smølapuls registrert over 20 000 seere.

Noe av årsaken til at Smølapuls er blitt så populær tilskrives et informasjonsvakuum i kommunen etter at både lokalavis og lokalradio ble avvirket. Smølapuls har bidratt til å fylle dette tomrommet ifølge våre tre informanter i fokusgruppeintervju. De forteller at det har vært en utfordring at man

---

⁶ <https://www.smola.kommune.no/tjenester/kultur-natur-og-fritid/smolapuls/>

ikke lenger har lokalavisa som informasjonskilde, og at det har ført til at folk søker informasjon i ulike kanaler og derfor får ulik informasjon om det som skjer i lokalsamfunnet.

«Ha en kanal for å sende ut informasjon, det har vi fått veldig positive tilbakemeldinger på. Det har vi veldig lyst til å fortsette med selv om det kniper litt på økonomi.»

«Målet er at noen skal ta over en gang, være med som frivillige videre, men at det kan utvikle seg til å bli en nyhetsplattform som noen kan jobbe med.»

Samarbeid mellom Smøla kommune og frivilligheten bygger på lange tradisjoner med god dialog og godt samarbeidsklima, dette har vært viktig for å lykkes med Smølapuls. Blant annet har man i over 20 år samarbeidet med kulturlivet om kulturkalender. Det har vært stor velvilje til å bidra og de som har ønsket å delta eller bruke Smølapuls har fått anledning til det. I starten ble en del initiativ dratt i gang på direkte forespørsel, men etter hvert kommer det stadig flere initiativ til når man ser løsningene og mulighetene som den digitale scenen har. En mindre redaksjon bistår med praktisk og teknisk hjelp til gjennomføringen.

«Mye av suksessen her har vært at vi hele tiden har hatt fokus på det lokale, det handler bare om Smøla selv om det er åpent for alle. Det gir folk et sterkere engasjement, en sterkere eierskapsfølelse.»

TID OG ØKONOMI

For å muliggjøre sendingene har et studio blitt organisert på kultursenteret, hvor man først lånte utstyr fra kulturskolen. Midler til Den kulturelle spaserstokken ble omdisponert i samråd med fylkeskommunen, og det ble søkt ytterligere midler fra fylkeskommunen. Det at man fikk på plass en liten økonomisk pott tidlig, opplevdes som avgjørende for å realisere prosjektet.

«Ganske fort når man skal gjøre noe er det kostnader med det.»

Midlene er brukt til å frikjøpe mindre stillingsressurser i oppstarten, noe innleid arbeidskraft fra profesjonelle aktører og innkjøp av teknisk utstyr.

Samtidig har initiativet vært personavhengig, blant annet trekkes teknisk kompetanse frem som avgjørende for å realisere en digital scene. Denne kompetansen har initiativtakerne til dels hatt, til dels ervervet seg selv og leid inn fra profesjonelle aktører ved større arrangement. Å ha noen med et hovedansvar var viktig for å sikre fremdrift.

Våre informanter forteller at det er vanskelig å komme bort fra ildsjeler og betydningen av enkeltpersoners bidrag som suksessfaktor for Smølapuls. De trekker også frem fordelene i et lite

samfunn, hvor alle kjenner alle. Det gjør det enklere å vite hvem som kan og vil bidra, og enklere å få folk til å ønske å bidra. Det handler om at man kjenner til ressursene og tar direkte kontakt.

«Vi kjenner samfunnet vårt, og samfunnet vårt kjenner oss.»

ANERKJENNE DE FRIVILLIGE

Tilbakemeldingene og responsen på Smølapuls har vært viktig for den enorme frivillige innsatsen som er lagt ned i arbeidet. Den positive responsen betyr at arbeidet oppleves som givende, at innsatsen gir noe for den som utfører det.

FRIVILLIGHET I ENDRING

En av informantene har lang erfaring med frivillig arbeid og ser at det har vært en endring over tid. Mange ønsker å bidra, men færre vil ta på seg ansvar og lederroller i frivillig arbeid.

«Ikke vanskelig å få hjelpere, men å få drivere.»

Lederfunksjoner innen frivillig arbeid må lønnes for å organisere frivillige, foreslår våre informanter. Frivillige har høyere forventninger til struktur og avklaringer rundt innsatsen; når skal jeg komme, hva skal jeg gjøre og når kan jeg gå.

«Frivilligheten er der, men den må organiseres. Da må vi erkjenne at vi må ha noen som tar hånd om det og som er lønnet i det.»

«Kan være vanskelig å få folk til å sitte i frivillige styrever, men det er umulig å få noen til å ta ledervet.»

Våre informanter viser til større dokumentasjonskrav, informasjonskrav, regelkrav og forventninger knyttet til frivillig arbeid, for eksempel utløses en rekke slike krav dersom man søker midler til å gjennomføre prosjekt. De opplever også et større informasjonskrav fra de frivillige selv til de som leder eller koordinerer frivillig innsats.

OPPSUMMERING - SUKSESSFaktorER FOR SMØLAPULS

- Fundert på lang tradisjon for samarbeidskultur.
- Tidlig tilgang på noe økonomiske midler til mindre lønns- og driftsutgifter.
- Noen med hovedansvar som sikrer fremdrift, organiserer og tilrettelegger for frivillig innsats. Delvis gjennom frivillig innsats og gjennom sine kommunale stillinger.
- Positiv respons, gir anerkjennelse og verdsetter den frivillige innsatsen.
- Sterk lokaltilhørighet og eierskap gir engasjement og lavere terskel for å bidra.

Særlig punkt 2 og 3 legger grunnlaget for høyere grad av forutsigbarhet i det frivillige arbeidet.

UTLØSE FRIVILLIGRESSURSEN FOR GOD FOLKEHELSE FOR ALLE

Prosjektet «Utløse frivilligressursen for god folkehelse for alle» ble utført av Nasjonalforeningen for folkehelsen Møre og Romsdal i perioden 1. februar 2018 til 1. mars 2019. Informasjon om prosjektet presentert under er hentet fra statusrapport i tillegg til intervjumateriale; ett fokusgruppeintervju med fire informanter og to individuelle intervju (Hoel, 2019). Prosjektet ble finansiert med midler fra Gjensidigestiftelsen og Nasjonalforeningen for folkehelsen Møre og Romsdal fylkeslag. Prosjektets visjon var å bidra til god livskvalitet, trivsel, aktivitet, sosial inkludering og bekjempe utenforskap. Målet var å utvikle en bærekraftig samarbeidsmodell mellom kommunen og frivilligheten, for å utløse frivilligressursen for god folkehelse for alle. Prosjektet rettet seg mot besluttsende myndigheter i den enkelte kommune, frivillige organisasjoner, frivillige og befolkningen generelt i alle aldersgrupper. Sammen med en av pilotkommunene, Molde kommune, har en arbeidsgruppe arbeidet med å samskape en samarbeidsmodell for å få:

- Bedre oversikt over aktiviteter fra alle organisasjoner.
- Bedre tilgang på frivillige oppgaver.
- Opplæring som frivillig.
- God koordinering av frivilligressursen.
- Øke antall frivillige.
- Frivillige blir hørt i prosesser i kommunen.

Prosjektet var planlagt som et toårig prosjekt, men mottok kun støtte fra Gjensidigestiftelsen i ett år. Samarbeidsmodellen var ferdig utviklet, men implementering i Molde og flere kommuner i Møre og Romsdal ble derfor ikke ferdigstilt. Under prosjektperioden hadde arbeidsgruppen møter månedlig. Etter at prosjektet ble avsluttet fortsatte arbeidsgruppen å møtes jevnlig i ytterligere ett år frem til korona-nedstenging i 2020. Samarbeidsmodellen inneholder en rekke konkrete maler og verktøy til bruk i offentlig-frivillig samarbeid, som lenker til eksempler på samarbeidsavtaler, kurs og opplæringspakker, samhandlingsplattformer, aktivitetsdatabaser, for å nevne noe.

SAMARBEIDSAVTALER

Nasjonalforeningen for folkehelsen og Molde kommune inngikk en samarbeidsavtale om mandat for samarbeid i prosjektet. Målet var å finne en bærekraftig samarbeidsmodell for å utløse frivillighetsressursen for alle. En bærekraftig samarbeidsmodell i det daglige samarbeidet med frivilligheten var ønsket fra partene.

I statusrapporten fra prosjektet (Hoel, 2019) påpekes det behov for forankring i ledelsen og i alle avdelinger i kommunen, administrativt og politisk, for å skape godt samarbeid mellom frivillige og kommunen. I intervjuene understøttes dette. Forankring i kommunal ledelse og gode samarbeidsavtaler fremheves som sentrale suksessfaktorer for gode, varige samarbeid mellom

kommune og frivillige. Samarbeidsavtalene bør inngås for hvert konkrete tilbud/aktivitet slik at de har nødvendig detaljnivå om oppgave- og ansvarsfordeling.

«Modellen gir verktøy til at små enkelttiltak kan finne veier til å lage små enkeltavtaler. Kan ikke inngå en generell stor avtale mellom kommune og frivilligheten ... ofte de konkrete prosjektene med god forankring som ruller og går videre.»

«Jeg var veldig begeistret for den samarbeidsmodellen, og den er ganske enkel, den er lettfattelig synes jeg. Jeg ble veldig begeistret for at det var laget en slik samarbeidsmodell og at det er litt forpliktende, noe håndfast. Det at man oppretter en avtale med en frivillig person, en avtale er en avtale og det er litt mer forpliktende. Tror dette prosjektet har ført oss videre.»

Kommunen har foreløpig ikke offisielt vedtatt at samarbeidsmodellen skal brukes og derfor brukes den, så langt vi vet, i varierende grad. For at samarbeidsmodellen skal tas enda mer i bruk gjenstår arbeid med implementering ifølge våre informanter. Våre funn tyder på manglende reell forankring for samarbeidsmodellen hos ledere i kommunen. Dette kan representere en barriere for videre implementering av modellen til bruk i samarbeid for økt frivillig innsats på feltet. Formell forankring og eierskap hos ansvarshavende i kommunen må være på plass for å sikre implementering og drive.

ANERKJENNE DE FRIVILLIGE

Ifølge våre informanter er anerkjennelse av frivillige, å se dem og vise takknemlighet en av suksessfaktorene for godt samarbeid mellom kommunen og frivillige. Gode erfaringer som frivillig gjør at de fortsetter. Samarbeidsmodellen ser blant annet på hvordan man kan sikre opplæring og oversikt om frivillighet hos de ansatte, hvordan man kan ta imot og følge opp frivillige. Dersom frivillige ikke blir møtt på en god måte når de kommer til kommunen med sitt første initiativ eller ved første oppmøte er det stor risiko for at de ikke ønsker å bidra på nytt.

«Det første møtet når man kommer som frivillig, også «skulle du være her nå? ...». Da kommer man ikke tilbake.»

Kommunen må se på hvordan de kan bidra til å vise anerkjennelse overfor frivillige. Hvordan gjøre det synlig hvor viktig de er for kommunen, la dem vise at de er frivillig og den ære og stolthet som ligger i å gjøre en innsats for samfunnet.

«Mer offentlighet, tørre å vise offentlig at frivilligheten er en så stor ressurs som den er og at offentligheten viser at man er avhengig av frivilligheten for å gå rundt.»

Informantene i denne undersøkelsen opplever en endring i det offentlige, ved at de er mer bevisst på frivilligheten og dens potensiale og at de tydeligere ser hva de får tilbake ved å bruke frivilligheten.

KOORDINERING AV FRIVILLIGE OPPGAVER OG RESSURSER

Et av målene i prosjektet var å utvikle bedre oversikt over aktiviteter, bedre tilgang til frivillige oppgaver, opplæring som frivillig, øke andelen frivillige, tilbakemeldinger til frivillige og sikre at frivillige blir hørt i prosesser i kommunen. Molde kommune har våren 2020 etablert samhandlingsplattformen Friskus, men dette er foreløpig relativt nytt. Målet er at Friskus skal bidra til at aktiviteter og oppgaver blir synlige og at det på en praktisk og konkret måte kan bidra til å koble frivillige og arbeidsoppgaver i kommunen. Gjøre det lettere å finne noe å engasjere seg i for de som ønsker å yte frivillig innsats. Noen vil ikke ha faste oppdrag, men ha løse avtaler og vil kontaktes ved behov – da er koblingen via Friskus potensielt ressursbesparende for både den frivillige og de som har behov for frivillig arbeidskraft. En utfordring her er at en del av de frivillige ikke bruker nettet som kommunikasjonsarena, men telefon.

Molde kommune har søkt midler til og opprettet stilling som frivilligkoordinator i 2018, som sies å være direkte utfall av prosjektet. Her brukes samarbeidsmodellen utviklet i prosjektet inn mot nye samarbeid som etableres. Frivillighetssentralen er en viktig koordineringsstasjon i kommunens samarbeid med frivillige, og bidrar til oversikten og kontakten med frivilligheten ivaretas. Frivillighetssentralen er knutepunkt både i iverksetting av nye prosjekt, koble frivillige med lag og organisasjoner, kobling med arbeidsoppgaver og oppdatere oversikt over prosjekt, aktiviteter og tilbud med og for frivillige. Samtidig er det viktige å stå bak det bredt i kommunen fremfor at det blir lagt til avgrenset del:

«Har med at det er en stor organisasjon, sektorisering, hva er det fokus på for tiden, ingen er uenig i dette (viktigheten av frivillig innsats), men derfra og det å få trykk på det, som noe kommunen står samlet om, er ikke bare enkelt.»

«Det er veldig mange ting som foregår med frivillighet nå, så det å samle trådene og få oversikt over alt som rører seg i samfunnet vårt, for det er veldig mye.»

Frivillighetssentralen jobber mot en fremtid hvor frivillige blir som en egen arbeidsstokk, at det å være frivillig blir en egen utdanning med opplæring og veiledere som hele tiden må være til stede å hjelpe dem. Kommunen må hjelpe dem fram, gi dem prosedyrer.

Det første møtet med kommunen vektlegges som spesielt viktig, og det er noe frivillige også gir tilbakemelding på. Enkelte har følt at de har møtt en vegg når de kontakter kommunen og at de føler seg «avspist». Det å skape mestring og gode opplevelser for de frivillige, er informantene

svært opptatt av. Det påpekes at en del ting tar tid i en byråkratisk organisasjon som kommunen og at dette kan være en utfordring for frivillig engasjement.

«Frivillige er ferskvare, må gi dem noe å gjøre der og da. Og de må få holde på noe de har lyst til.»

FRIVILLIGHET I ENDRING

Også i intervjuene om samarbeidsmodellen diskuteres det at frivilligheten har endret seg. Tidligere var det flere som meldte seg inn i frivillige lag og organisasjoner og deltok der ut livet. Nå ser informantene trenden, som også beskrives i de andre intervjuene og i forskning, at de frivillige vil være mer fristilt og «shoppe» blant frivillige oppgaver. Det gjør at det er viktig med oversikt over hva som skjer i kommunen og hvordan frivillige kan bidra. Dette gjøres i dag via frivilligsentralen og friskus.com i Molde kommune. Informantene ser også at det kan være krevende å rekruttere tilstrekkelig med frivilligressurser:

«Folk lever hektiske liv og man vil gjerne ha fri, man har barn, barnebarn og er omsorgsperson selv og det er mange ulike ting som setter stopper.»

«Det med markedsføring av frivillig arbeid, at man trenger ikke være tilknyttet en forening eller organisasjon, men man kan være en frivillig. Hva kan vi tilby de frivillige? Verdsette og se verdien i det frivillige.»

OPPSUMMERING – SUKSESSFaktorER FOR SAMARBEIDSMODELLEN

- Samarbeidsavtaler – forplikter og tydeliggjør ansvars- og oppgavefordeling.
- Kontinuerlig jobbe med å anerkjenne frivillige, se på hvordan kommunen kan anerkjenne og gi med ære og stolthet over innsatsen de gjør.
- Redusere byråkrati i møte med frivillige. Frivillighet er ferskvare og må ivaretas idet den kommer.
- En utfordring for fremdrift og videreføring av samarbeidsmodellen kan være at initiativet kom utenfra kommuneorganisasjonen, reel forankring og eierskap hos ledere og aktører som arbeider med og har ansvar for samarbeid med frivillig sektor fremstår som avgjørende for implementering av samarbeidsmodellen.
- Etablering av friskus.com for oversikt over frivillige aktiviteter og arbeidsoppgaver. Imøtekomme endringer i frivilligheten – gjøre arbeidsoppgaver tilgjengelig for de som ønsker å yte frivillig innsats.
- Opprettelse av kommunal frivillighetskoordinatorstilling.

SAMARBEIDSAVTALER MELLOM ÅLESUND KOMMUNE OG ÅLESUND IDRETTSRÅD OG ÅLESUND KULTURRÅD

Ålesund kulturråd og Ålesund idrettsråd (heretter rådene) er regionenes lokale organisasjonsledd. De er en sammenslutning eller paraplyorganisasjon for frivillige lag og organisasjoner innen henholdsvis ytringskultur og idrett. Rådene fungerer som et bindeledd og talerør mellom sine medlemsorganisasjoner overfor politikere og administrasjon i kommunen. Saker av felles interesse for lag og organisasjoner innen kultur og idrett skal fortrinnsvis formidles via rådene til kommunen. De fleste rammebetingelser som angår frivillige lag og organisasjoner bestemmes av kommunen, samarbeidet med kommunen er derfor essensiell del av rådenes arbeid. Rådene arbeider for best mulig rammebetingelser for sine lag og organisasjoner knyttet til for eksempel tilgjengelighet og pris på lokaler og anlegg, utstyr, tilskuddsordninger med mer. De kan også arrangere fellestiltak som kurs, konserter eller andre felles arrangement. Ålesund kulturråd og Ålesund idrettsråd bistår kommunen i arbeid med fordeling av kommunale tilskudd, da de kjenner kultur- og idrettslivet godt og kan bidra til en fordeling ut fra reelt behov. Arbeidet i Ålesund kulturråd og Ålesund idrettsråd er frivillig, men i noen kommuner bidrar kommunen med økonomi slik at tilsvarende råd kan ha hele eller delte stillingsressurser. Godt fungerende råd er til hjelp for både medlemslag og organisasjoner og for kommunen. Når frivillige lag og organisasjoner står samlet, som i kulturråd eller idrettsråd, får de en sterkere stemme i samarbeidet med kommunen. Våre informanter fra Ålesund kommune er tydelige på hvor viktig frivilligheten er for kommunen, og at kulturråd og idrettsråd er helt sentrale samarbeidspartnere i arbeidet med å ivareta og styrke frivilligheten. I forbindelse med samarbeidsavtalene mellom Ålesund kommune og hvert av rådene har vi gjennomført totalt fem individuelle intervju med representanter fra alle parter.

Ved etablering av nye Ålesund kommune fra 1. januar 2020 ble dette behovet forsterket. Ålesund kommune har nå nærmere 70 000 innbyggere og et enormt mangfold av frivillige lag og organisasjoner. Samarbeidet kommunen har med både kulturrådet og idrettsrådet beskrives av samtlige informanter som meget godt. Særlig de senere årene har det blitt bedre, og i den forbindelse trekkes sterkere involvering av frivillig sektor i møter, høringer og andre prosesser frem som viktig. Samtidig påpekes det at det kunne vært enda bedre dersom kulturrådet og idrettsrådet hadde lønnede ressurser. Kommunen ønsker å bruke kulturrådet og idrettsrådet enda mer, og begge rådene ser en stor verdi ved å være til stede og involvert i prosessene. Dette er imidlertid ikke mulig på frivillig basis, spesielt da mye foregår på dagtid. Begge rådene strekker seg og deltar i så mange dialogmøter og i arbeidsgrupper de får til. Kommunikasjon sikrer også at kommunen og frivillige har sett at de har samme mål, og gjør at de kan sette tydeligere felles mål for arbeidet, og drar i samme retning.

«At man har litt hyppige møter slik at man vet at man går samme vei og at målet er felles, det synes jeg er viktig.»

For å konkretisere samarbeidet med gjensidige forpliktelser har Ålesund kommune inngått samarbeidsavtaler med Ålesund kulturråd og med Ålesund idrettsråd. Ålesund kommune skal i henhold til samarbeidsavtalen legge til rette for et godt og tillitsbasert samspill med frivillige lag

og organisasjoner. Kommunen skal styrke samhandling på tvers samtidig som en tar vare på god forvaltningsskikk. Samarbeidsavtalene skal evalueres etter to år, og løper ellers til en av partene ønsker revidering eller med ett års oppsigelse. I samarbeidsavtalene er det satt opp følgende felles mål for kommunen og kulturråd og idrettsråd (spesifikt for idrettsrådet er her satt i parentes, partene har separate avtaler):

1. Fremme felles mål for ytringskultur (idrett, fysisk aktivitet) og folkehelse for alle i kommunen.
2. Sikre god samordning og kommunikasjon mellom kommunen og ytringskulturen (idretten).
3. Klargjøre prinsip, krav og forventninger til samarbeidet.
4. Medvirke til god ressursbruk av offentlige midler til kulturbygg (idrettsanlegg) og aktiviteter.
5. Fremme folkehelsen til innbyggerne.
6. Arbeide for å harmonisere leiesatser ved kommunale kulturbygg (idrettsanlegg).
7. Legge til rette for styrking av frivillig arbeid.

Videre beskriver samarbeidsavtalene kulturrådet eller idrettsrådets rolle, deretter kommunens rolle i den aktuelle avtalen, samarbeidsrutiner, høringsrett og medvirkning, faste rutiner mellom kommunens administrasjon og kulturrådet/idrettsrådet, driftstilskudd til kulturrådet/idrettsrådet – rapportering og til slutt andre samarbeidsområder og informasjonsarenaer. Samarbeidsavtalene er i hovedsak knyttet til rutiner for kommunikasjon og dialog og involvering i prosesser som omhandler ytringskulturen eller idretten i kommunen.

I samarbeidsavtalen er det blant annet mål om årlig møte mellom politisk ledelse (ordfører og varaordfører) og/eller komiteen for kultur og medborgerskap, for å drøfte vilkår og utfordringer for ytringskulturen/idretten i kommunen. I tillegg at kulturrådet/idrettsrådet inviterer politisk ledelse og administrasjon i kommunen til eget årsmøte og andre felles møtearenaer for idrettslag i kommunen.

Både informanter fra kommunen og frivilligheten fremhever, uavhengig av hverandre, at kommunen har tatt samarbeidet og samarbeidsavtalene på alvor. Begge parter har et sterkt ønske om samarbeid. For å vise betydningen av samarbeidet med frivilligheten inviterte kommunen media til kontraktsgenereringen. Arrangementet «Hjerte av gull» var et samarbeid mellom Ålesund kommune og Sunnmørsposten for å hedre frivillig innsats. Kommunen utarbeider nå også nye hederspriser for å vise at de verdsetter frivillig innsats høyt. Styrking av samarbeidet med frivilligheten er en del av kommunens forberedelser til «kommune 3.0», hvor partene skal inngå i et likeverdig samarbeid for å definere problemer og komme frem til nye og bedre løsninger og

tjenester. Det handler om en anerkjennelse av at kommunen i fremtiden ikke kan yte det tjenestenivået de har i dag.

«De grepene vi gjør nå er viktige både for å se frivilligheten og støtte dem så godt vi kan, for frivilligheten er et område under press.»

«Ikke kommunen som definerer alt, men er en tilrettelegger for å utvikle gode lokalsamfunn, ikke utfordre frivilligheten til å bli gratis-kommune, men tilrettelegge for å utløse ressursen som finnes i innbyggerne.»

Dette gjenspeiles også i kommunedelsutvalgene som består av halvparten frivillige lag og organisasjoner og halvparten politikere. Det er ett kommunedelsutvalg i hvert av ungdomsskoleområdene. Kommunedelsutvalgene skal være mangfoldige og representere hele befolkningen. Gjennom medborgerskap skal kommunen tilrettelegge for et enda større og likeverdig samarbeid med blant annet frivilligheten. Ålesund kommune har også satt ned en tverrfaglig samarbeidsgruppe bestående av representanter fra fagstab kultur og medborgerskap, folkehelsekoordinator, vei, grønt og anlegg, samt plan, byggesak og geodata. Hensikten er at denne gruppen samlet kan svare bedre på henvendelser fra frivilligheten, redusere silotenkning og bidra til bedre fremdrift i samarbeid. Informantene ser at kommunen får mye igjen for å investere i samarbeidet.

«Frivilligheten gjør jobben så utrolig mye enklere, de gjør vår hverdag så mye enklere.»

Våre informanter ser at det er krevende, og vil bli mer krevende, for kommunen å bistå frivilligheten med økonomiske tilskudd. Dette til tross for at de anerkjenner at økonomi er viktige betingelser for frivillig engasjement. Kommunen prøver å være kreativ og se til andre måter å bistå frivilligheten på gjennom blant annet kompetanse, kurs og opplæring, for eksempel mot tilskuddsordninger og søknadsprosesser. Ved å ha tid nok til å hjelpe lag og organisasjoner med søknader om midler og tilskudd, som kan være komplisert for frivillige å sette seg inn i, kan kommunen bidra til å senke terskelen for å søke midler eksternt.

«Det offentlige må gå inn proaktivt, sitte ved rattet og hjelpe de som synes det er vanskelig med offentlige regler og det ene med det andre i søknadsprosesser.»

Kommunen bistår også gjennom å subsidiere for eksempel festet grunn til anlegg og bygg, utbygging av anlegg og lokaler, samt rimelig eller gratis tilgang til anlegg og lokaler i kommunens eie. Videre har kommunen kjøpt inn ordninger som Tilskuddsportalen (kommuner som inngår avtale om Tilskuddsportalen, gir gratis tilgang for alle lokale lag og foreninger i den samme kommunen) og friskus til bruk av frivillige lag og organisasjoner. Våre informanter ser at det er behov for å tenke nytt, og se på måter å støtte frivilligheten på, knyttet til prosjekt- og prosesstøtte, dialogmøter og annen tilrettelegging. Et eksempel som trekkes frem er kommunens bidrag til fasilitering av Sukkertoppen Vel og dugnadsarbeidet som er under arbeid der.

Kulturrådet og idrettsrådet er viktige samarbeidspartnere som letter kommunens arbeid med involvering av frivillige lag og organisasjoner. Informantene fra kommunen har stor forståelse for at dette er krevende oppgaver å utføre på frivillig basis. De ønsker å involvere rådene i det meste av det som skjer, men ser også at det ikke er mulig per i dag. På lik linje med frivilligheten ønsker de løsninger hvor det er lønnede stillinger i rådene, da omfanget av arbeidet i den nye kommunen er blitt så stort. Det påpekes at alle parter at samarbeidet er veldig bra, men at man kunne samarbeidet om enda mer dersom man fikk til stillingsandeler i rådene. En kommunalt ansatte sier:

«Det begynner å bli tøft for rådene å ikke ha en stillingsbrøk, da må vi velge med omhu når vi skal bruke dem.»

ÅLESUND KULTURRÅD

Tidligere Ålesund musikkråd har byttet navn til Ålesund kulturråd og skal favne ytringskulturen i kommunen. Ålesund kulturråd er medlemsorganisasjon i Møre og Romsdal musikkråd, Norsk musikkråds regionale organisasjonsledd. Møre og Romsdal musikkråd representerer musikklagene i fylket og er felles talerør overfor regionale og nasjonale myndigheter. Norsk musikkråd er det frivillige musikklivets nettverk og opplæringsorganisasjon.

Kulturrådet har etter omstillingen fra å være et musikkråd brukt tid på å finne frem til sine nye arbeidsområder og vedtekter. I tiden fremover vil de legge vekt på å gjøre seg kjent i hele den nye kommunen, da ikke alle kommunene hadde musikkråd fra før. Anslagsvis er det mellom 6- 800 aktuelle medlemslag og organisasjoner innen ytringskultur den nye kommunen og fokuset i tiden frem over består i hovedsak i å informere og rekruttere potensielle medlemmer. Kulturrådet er et talerør for kulturlivet og vil jobbe for rammebetingelser som tilgang til og gratis øvingslokaler, dialog om kulturmidler og innspill i høringsprosesser. I arbeidet med de nye vedtektene ser de også på andre behov de kan dekke for sine medlemmer. Kulturrådet er derfor ikke «satt» slik det er i dag, men fremdeles under utvikling for å imøtekomme sine nye medlemsorganisasjoner ønsker og behov. Kommunen har vært pådriver for en endring fra musikkråd til kulturråd, da de ønsker en paraplyorganisasjon for det frivillige ytringskulturen i kommunen.

«Ikke bare fordi det er greit å ha, men vi har tro på at det er et viktig organ i en kommune som vår.»

Kommunen ønsker på samme måte som med idrettsrådet å ha en organisasjon som representerer kulturlivet samlet, og ser derfor på muligheter for å styrke kulturrådets legitimitet. Også kulturrådet håper at mest mulig av kulturlivet melder seg inn slik at de kan favne hele ytringskulturen. Kommunen er opptatt av dette for å bruke kulturrådet til prinsipielle og kulturpolitiske innspill. Derfor ønsker de at det skal være krav om å være medlem av kulturrådet for å få midler og tilskudd fra kommunen, slik at man er sikker på at de har alle aktørene i sin medlemsmasse. Kulturrådet skal ikke bare være en høringsinstans for kommunen, men involveres

tidlig i prosesser med for eksempel utforming av brukerbetaling på kulturbygg, utforming av drifts- og investeringsbudsjett, samt planarbeid. Samarbeidet er detaljert beskrevet i samarbeidsavtalen, som begge parter har bidratt til. Avtalen tar utgangspunkt i kommunens avtale med idrettsrådet og følger samme mal. Som en del av samarbeidsavtalen skal det legges opp til ett møte mellom kulturrådet og politisk ledelse i kommunen årlig, hvor kulturrådet skal få legge frem sine hjertesaker.

«Må utfordre kommunen, men også fint for kommunen å bruke det som et samarbeidsorgan.»

ÅLESUND IDRETTSRÅD

Idrettsrådet er et fellesorgan for all idrett i Ålesund kommune som er organisert i Norges Idrettsforbund (NIF) gjennom Møre og Romsdal Idrettskrets og underlagt NIF sine lover og vedtekter. Idretten med sine tre forvaltningsnivå (nasjonalt, regionalt og lokalt) står samlet og sterkt. I henhold til samarbeidsavtalen med Ålesund kommune skal idrettsrådet arbeide for best mulig vilkår for idretten i kommunen og være en arena for samarbeid mellom lagene og kommunen og mellom lagene og idrettskretsen. Ålesund Idrettsråd har over 20000 medlemmer fordelt på 83 lag.

Ålesund idrettsråd er også relativt nydannet, da det ved kommunesammenslåingen måtte etableres et nytt idrettsråd. I NIF sine lover står det tydelig at idrettsrådene skal følge kommunens grenser. Det var derfor ingen diskusjon rundt dette ved kommunesammenslåingen, og det var et godt utgangspunkt for samarbeidet i det nye idrettsrådet. I tillegg har Møre og Romsdal idrettskrets bidratt med oversikt over oppgaver i sammenslåingen av idrettsrådene, milepæler, tidsplaner og praktisk assistanse. Idrettsrådet hadde derfor arbeidet med dette i godt over ett år før kommunesammenslåingen var en realitet, og opplevde dette som en god prosess.

«Det formelle var så klart og godt satt opp fra kretsens side. Alle prosesser var tydelig beskrevet og gjorde det veldig klart hva og når oppgavene skulle gjennomføres.»

Tidligere Ålesund idrettsråd hadde samarbeidsavtale med kommunen og etter kommunesammenslåingen ble det utarbeidet en ny samarbeidsavtale for det nye idrettsrådet og nye Ålesund kommune. Det er brukt god tid til å utarbeide avtalen og sikre forankring både i idrettsrådet og kommunen før den ble signert.

For Ålesund kommune er idrettsrådet et viktig koordinerende ledd, da de sikrer kommunikasjon, involvering og informasjonsflyt mellom kommunen og 83 idrettslag og organisasjoner tilknyttet rådet. Idrettsrådet taler idrettens sak og har også bistått i vanskelige saker mellom kommunen og enkelte idrettslag for eksempel knyttet til fordeling av halltid og kostnader ved leie av anlegg. Slik kan idrettsrådet også bidra til harmonisering av slike samarbeid i hele den nye kommunen. Videre

deltar idrettsrådet i ulike arbeidsgrupper som kommunen koordinerer. Kommunen kontakter idrettsrådet i alle prinsipielle og idrettspolitiske spørsmål, her har idrettsrådet en veldig viktig funksjon som representant for alle idrettene. Når det gjelder folkehelse og aktivitet fremover jobber kommunen og idrettsrådet mot samme felles mål om å holde flest mulig i sunn aktivitet: «vår største og fineste utfordring». Idrettsrådet skal jobbe for idrettstilbud for mange lengst mulig.

OPPSUMMERING – SUKSESSFATORER SAMARBEIDSAVTALER KOMMUNE OG KULTURRÅD OG IDRETTSRÅD

- Samarbeidet, særlig mellom idrettsrådet og kommunen, bygger på lengre tradisjoner. I forbindelse med kommunesammenslåingen er samarbeidet styrket ytterligere.
- Kommunen er tydelig på behovet for et godt og tett samarbeid med rådene, og i den nye, større kommunen er dette viktigere enn før.
- Kommunen er blitt mer aktiv i å følge opp samarbeidet og øke involveringen av frivilligheten i kommunale prosesser.
- Gjensidig forpliktende samarbeidsavtale som tas på alvor og følges opp i daglig praksis. Tydeliggjøre roller og oppgaver, samtidig unngå at det blir for omfattende arbeidsbelastning på frivilligheten; hvor det er viktigst og realistisk å bidra for frivillige.
- Kommunikasjon og tillit grunnleggende for samarbeidet. Særlig viktig i spørsmål rundt økonomi, være en positiv medspiller og vise at man vil og kan bidra på andre måter enn økonomi når det kommer initiativ fra frivillige.
- Være medspillere, kommunen og rådene har samme mål, men krever jevnlig dialog for å tydeliggjøre det; gode lokalsamfunn og gode nærmiljø å bo.
- Kommunen som pådriver –oppriktig interesse og drive for frivilligheten og samarbeidet med dem. Ser og anerkjenner hvor viktig de er. Bra både for samarbeidet og for det frivillige engasjementet.
- Tverrfaglig samarbeidsgruppe for å møte frivillige initiativ på en god og effektiv måte.
- Kommunen må ikke bli for byråkratisk, ta imot og følge opp initiativ fra frivillige raskere og koordinere seg internt.
- Finne andre løsninger for å tilrettelegge enn økonomiske tilskudd; kompetanse, opplæring, prosjektstøtte, søknadsstøtte, subsidiering rundt lokaler, anlegg og bygg, tilskuddsportalen, friskus, dialogmøter, mm.

SAMLET DISKUSJON UTFORDRINGER OG BARRIERER VED OFFENTLIG-FRIVILLIG SAMARBEID

I dette prosjektet har vi vært mest opptatt av å få tak i hva som kan ha ført til at de tre ulike eksemplene på samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor er fremhevet som velfungerende. På veien mot velfungerende samarbeid, så vel som i de fleste velfungerende samarbeid, finnes det også noen utfordringer eller barrierer som hindrer samarbeidet fra å være enda bedre. I dette avsnittet gir vi en kort samlet diskusjon rundt utfordringer og barrierer som har vært eller er gjeldende i samarbeidene beskrevet over. Beskrivelser av disse og eventuelle løsninger som er tatt i bruk for å imøtekomme og takle utfordringene kan også gi nyttig innsikt ved etablering eller utvikling av andre samarbeid. Vi har identifisert tre hovedutfordringer; offentlig sektors forventninger til frivilligheten i fremtiden, økonomi og tidsperspektiv.

Vi begynner med en større prinsipiell utfordring; hvilke forventninger kan og bør offentlig sektor ha til frivillighetens bidrag for å møte samfunnsutfordringer i fremtiden? I vårt materiale finner vi et spenningsforhold mellom partene på dette feltet. Det kan oppleves frustrerende i frivilliges øyne når offentlig sektor sier at det skal satse mer på frivillig arbeid. Når det frivillige arbeidet allerede er svært omfattende for mange kan det være vanskelig og provoserende når det vises til at vi må ha mer frivillig innsats i fremtiden. Enkelte av våre informanter stiller spørsmålsteget ved kommuneansattes kjennskap til mangfoldet av frivillig innsats som ytes når det i kommunale planer løftes frem at man skal ha mer frivillighet, mer dugnad fremover: «da ser vi bare enda mer arbeid og når det gjøres så enormt mye allerede så ser vi ikke hvordan det skal være mulig». Alle våre informanter er opptatt av hvor viktig det er å anerkjenne frivillig innsats, og vise hvor viktig den er for kommunen og for lokalsamfunnene. Da kan det oppleves som en underkjennelse mer enn anerkjennelse når mer frivillighet til stadig trekkes frem: «da blir frivilligheten lei, som kongen sa, nå er vi lei av dugnad». For å imøtekomme tilsvarende utfordringer er det i våre eksempler på samarbeid jobbet med kommunikasjon og dialog, tillit og kjennskap til hverandre.

Allikevel er det noen praktiske utfordringer som også bidrar til frustrasjon rundt det offentlige ønske og behov for interaksjon med frivilligheten. Dette handler i hovedsak om to ting; møtetidspunkt og møtetyppighet. Selv om både representanter fra kommunene og frivilligheten i våre data er enige om at det er ønskelig med tettere samarbeid og økt involvering, er det til dels vanskelig å gjennomføre dette på en måte som oppleves som god for begge parter. I den kommunale verden foregår det meste på dagtid og følgelig er det behov for møtetidspunkt og oppfølging på dagtid. Frivillige som selv er i lønnet arbeid har varierende muligheter til å ta fri fra jobb for å delta eller følge opp korrespondanser på dagtid. Å fordele møtetidspunkt mellom dag- og kveldstid, og gi gode tidsrammer for forventet svar på korrespondanser er en opplagt løsning, men den setter allikevel begrensninger for hvor ofte man får til å møtes og fremdriften i samarbeid mellom partene.

«Får også følelsen at de nå vil at ting skal skje litt fort, kanskje litt fort ift. at det er frivillige mennesker det er snakk om. Vi er amatører og så lenge det ikke legges opp til noe mer profesjonelt økonomisk sett vil det aldri bli at folk kan ta seg tid.»

«Møter en stor og sterk organisasjon som vi må ta oss fri for å møte.»

«Vi er forventet å stille opp med frivillig arbeid og dugnad inn mot store samfunnsaktører og profesjonelle aktører».

Naturlig nok er det også en forutsetning at kommunalt ansatte har mulighet til å følge opp frivilligheten også utenom ordinær arbeidstid i perioder, slik det også gjøres i våre eksempler. Selv om de frivillige i vårt utvalg opplever kommunene som velvillige, positive og interessert i å hjelpe til, er det vanskelig å følge opp uten lønnede ressurser når det blir snakk om større satsinger eller ansvarsområder.

«Mister reelle mulighet til innvirkning uten administrative ressurser, da møter og prosesser i og med kommunen legges i hovedsak til dagtid. Mange i styret kan da ikke delta.»

«Hovedargumentet vårt for å ha en stilling er å være tilstede på dagtid, ellers går alle tog fra stasjonen.»

Helt eller delvis lønnende stillinger som koordinerer frivilligheten på ulike måter som frivillighetskoordinatorer og samlende interesseorganisasjoner eller råd, er eksempler på andre måter å imøtekomme slike utfordringer. Spørsmålet er da gjerne hvem som kan og bør ta regningen for dette. I lys av dette er det behov for å finne en balanse mellom konkretisering av arbeidsoppgaver i samarbeidsavtaler og gjennomførbarheten for den frivillige parten.

En annen utfordring som også er knyttet opp mot forventninger til frivilligheten i fremtiden er endringer i den frivillige innsatsen. Våre informanter ser en entydig endring bort fra frivillige som deltar i lag og organisasjoner med langsiktige forpliktelser om frivillig innsats, til frivillige med løsere forbindelser og ønske om å velge mellom ulike, kortvarige arbeidsoppgaver. Som en naturlig konsekvens av dette blir det også vanskeligere å få frivillige til å ta lederverv og større eller langvarige oppdrag, men dersom arbeidsoppgavene er konkrete og avgrensede, er det mange som ønsker å stille opp med frivillig innsats. Både ressurser til å koordinere og organisere frivilligheten, og plattformer som friskus, bidrar til å koble personer med ønske om å yte frivillig innsats og arbeidsoppgaver. En utfordring er at ikke alle frivillige har forutsetninger for å bruke en digital plattform. Flere av våre informanter mener at kommunene får mye igjen for det bidrag de gir til koordinering og organisering av det frivillige arbeidet, gjennom ulike måter for tilrettelegging av offentlig-frivillig samarbeidet (innkjøp og etablering av digitale samhandlingsplattformer, ulike tilskudd, frivilligkoordinator, samarbeidsavtaler mm).

Våre funn er i samsvar med tidligere forskning som finner den samme endringen i frivilligheten og behovet for lønnede stillinger i koordinering og organisering av frivillig innsats. Også i samsvar med tidligere forskning er den andre hovedutfordringen i dette prosjektet økonomi. Økonomi kan være både døråpner og barriere i våre eksempler på samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor. I alle eksemplene trekkes det frem behov for lønnede stillinger, og i ett av eksemplene har dette ført til ansettelse av frivilligkoordinator, i et annet har man funnet løsninger for delvis frikjøp av

arbeidstid for å sikre fremdrift i samarbeid mellom kommune og frivillige aktører. Barrierer knyttet til økonomi på et overordnet nivå handler også om driftsutgifter til ulike aktiviteter, satsninger, som utgifter til lokaler, reiser og utstyr. For deltakelse er det åpenbart at økonomi kan senke terskelen for å gjøre deltakelse tilgjengelig for alle. I eksemplene over har man på ulike måter funnet løsninger for å lette på økonomiske utfordringer ved den frivillige innsatsen. Gjennom kommunikasjon om behov og muligheter, forståelse for hverandre mulighetsrom og kreativitet kan en del økonomiske barrierer omgås i mange tilfeller. Ærlighet og åpenhet er spesielt viktig i forbindelse med økonomiske prosesser for å ivareta tilliten mellom partene. Her kan for eksempel endringer og kutt i budsjett tære på tillitsforholdet.

Den tredje hovedutfordringen er kommunens og frivillighetens tidsperspektiv i samarbeid. Om man opptre som ansatt eller frivillig vil det påvirke syn på og forhold til tid i et prosjekt. Grovt sett kan man beskrive frivilligheten som resultatorientert, mens kommunen er prosessorientert. Frivillige beskrives av flere i vårt materiale som ferskvare, og det er derfor viktig å legge til rette for at de raskt kan komme i gang med initiativene sine. I mange tilfeller har kommunen på sin side behov for å innhente kunnskapsgrunnlag eller ha formelle prosesser knyttet til godkjenninger fra ulike sektorer før de kan gi for eksempel byggetillatelse på kommunalt friområde.

«Vi har ulikt syn på veien til målet. Vi må enes om det.»

Sektorinndeling i kommunen kan gi utfordringer ved at de frivillige sendes fra dør til dør. Nedsetting av en tverrfaglig samarbeidsgruppe internt i kommunen som svarer ut initiativ fra frivillige er en måte å redusere tiden fra initiativet kommer til frivillige får svar og oppfølging fra kommunen. En kommunalt ansatt peker på muligheter for å strekke seg litt ekstra for å korte ned tidsbruk i kommunale prosesser for å imøtekomme frivilliges initiativ raskere. Det at de frivillige møtes på en god og positiv måte har betydning for deres videre engasjement. Dette er sentralt i samarbeidsmodellen for å utløse frivilligressursen beskrevet over.

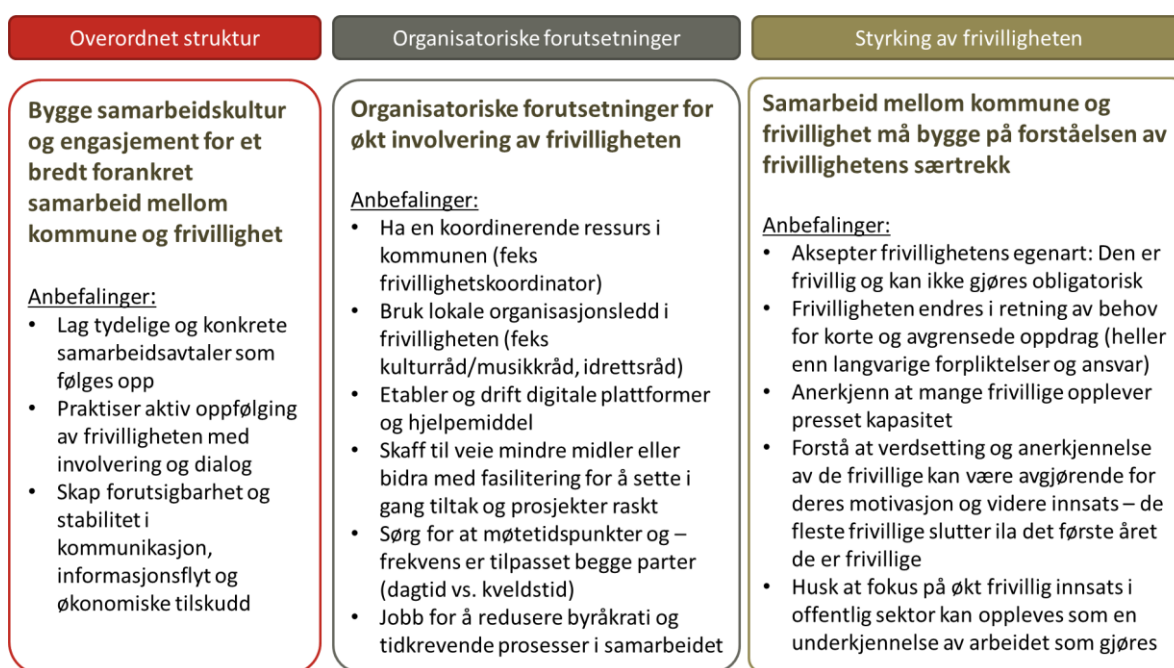
«Det å svare kjapt og prøve å være positiv, være en medspiller for å få til ting».

«Tid er dyrebart i frivilligheten, de fleste har jobb, familie.»

Når kommunen lykkes med å kommunisere hvorfor enkelte prosesser tar tid, eller man klarer å løfte synet fra et enkelt lag/organisasjon til å se samlet behov i kommunen eller nærområdet, blir forståelsen og samarbeidet bedre.

OPPSUMMERING OG DISKUSJON

Nyere forskning viser til at det fremdeles er behov for mer kunnskap om hva som er gode modeller for samarbeid mellom kommuner og frivillig sektor. Det vil også være ulike behov innen samarbeid på ulike nivå, og i større og mindre kommuner. I vårt kunnskapsgrunnlag finner vi imidlertid noen forutsetninger som fremstår som viktigere enn andre for å lykkes med offentlig-frivillig samarbeid og som kan bidra til å inkludere frivillig innsats og ideelle organisasjoner mer i folkehelsearbeidet. De ulike samarbeidsmodellene og eksemplene fra praksis vi har sett nærmere på har mange likhetstrekk som også samsvarer med forskning. Vi har derfor i diskusjonen lagt vekt på hva som er viktig innhold i samarbeidsmodeller, metoder og arbeidsverktøy, fremfor å anbefale en gitt modell. Figur 10 gir en oversikt over suksesskriterier for et godt offentlig-frivillig samarbeid som kan bidra til økt involvering av frivillig innsats i folkehelsearbeidet i kommunen.

Figur 10 Suksesskriterier i offentlig-frivillig samarbeid.

I dette prosjektet har vi også sett nærmere på utprøvde samarbeidsmodeller og arbeidsverktøy og kan anbefale kommunene å se nærmere på:

- Digitale plattformer og verktøy som: Tilskuddsportalen.no, Friskus.com og Frivillig.no
- Oversikten over maler og verktøy samlet i samarbeidsmodell mellom frivilligheten og Molde kommune utviklet i «Utløse frivilligressursen for god folkehelse for alle»
- Samarbeidsavtalene mellom Ålesund kommune og Ålesund kulturråd og Ålesund idrettsråd
- Verdighetscenterets utvikling av modell for offentlig-frivillig samarbeid

Til grunn i den videre diskusjonen ligger premisset om å ivareta frivillighetens egenart. Enhver kommune som legger strategier for økt involvering av frivillig innsats, må balansere den satsingen opp mot at frivillighetens egenart (Guribye, 2016). Det vil si at selv om kommunen ønsker å inkludere frivillig innsats og ideelle organisasjoner mer i folkehelsearbeidet, må de samtidig hensynta at den enkelte «frivillige» innbygger er strategiens viktigste aktør og at frivillig innsats ikke kan gjøres obligatorisk.

ANSVAR-, OPPGAVE OG ROLLEFORDELING OG FORVENTNINGSAVKLARINGER

I dette prosjektet har vi skummet overflaten av det enorme mangfoldet av frivillige lag og organisasjoner som finnes i Møre og Romsdal. Det er krevende for kommunene å ha kjennskap til og ha oppdatert oversikt og kontaktinformasjon til alle aktiviteter og tilbud som finnes. Særlig i større kommuner. Ulike muligheter for registrering på digitale plattformer, som friskus.com eller frivillig.no, eller andre felles initiativ, som kulturkalendere og aktivitetskalendere, er nødvendig for å jevnlig oppdatere og samle oversikt. Det enorme mangfoldet frivillige lag, organisasjoner og aktiviteter gjør det umulig for kommunene å ha direkte, jevnlig kontakt med og involvere alle. Det er derfor behov for å ha gode måter å sikre kommunikasjon og informasjonsflyt på. Paraplyorganisasjoner og lokale organisasjonsledd som kulturråd, musikkråd og idrettsråd kan være til stor hjelp for kommunene i dette arbeidet, og med å involvere og få innspill fra frivilligheten. Idrettsråd er en del av den norske idrettsmodellen med lange tradisjoner som en samfunnsbyggende organisasjon. Idrettsrådene følger kommunegrensene og har gode forutsetninger for å samle og styrke idrettens interesser oppover mot regionale og nasjonale myndigheter gjennom sine tre forvaltningsnivå, så vel som i dialog med sin kommune. Våre funn viser at en tilsvarende modell innen annen frivillighet, som kultur, kan øke involvering og samarbeid med kommunen. Samt lette kommunens samarbeid med frivilligheten.

Det er vanskelig å komme utenom verdien i ildsjeler og engasjerte medarbeidere fra både frivillig og offentlig sektor sin side. Selv om man forsøker å sette samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor til dels i et «system», er det tydelig at det er svært avhengig av ildsjeler for å lykkes, dvs. at det er personer på begge sider med ønske, vilje og makt til å få til samarbeidet. Samtidig er det behov for å sikre strukturer som gjør at man enklere møter utfordringer og skaper forutsigbarhet uavhengig av enkeltpersoner. Samarbeidsavtaler som gjensidig forplikter og som på tilstrekkelig vis avklarer roller og arbeidsoppgaver bidrar til å redusere personavhengigheten i samarbeidene. Ideelt sett kan man se for seg samarbeidsavtaler på ulike nivå, hvor man har en felles samarbeidsavtale med paraplyorganisasjoner som kulturråd, musikkråd, idrettsråd og lignende på høyt nivå i organisasjonene, samt samarbeidsavtaler knyttet opp mot avgrensede og mindre prosjektsamarbeid eller aktiviteter. Nettopp utfordringer knyttet til personavhengighet var en av de tre viktigste barrierer for offentlig-frivillig samarbeid i vår spørreskjemaundersøkelse.

Etablert samarbeidskultur ble rangert som den viktigste suksessfaktoren for offentlig-frivillig samarbeid i vår spørreskjemaundersøkelse blant kommunale kultursjef/-ledere. De to andre høyest rangerte suksessfaktorene var kort vei mellom frivillige og den kommunale

administrasjonen, og tilskuddsordninger for frivillige lag og organisasjoner innen kultur. Dårlig informasjonsflyt ble av flest rangert som den største barrieren for offentlig-frivillig samarbeid. Dialog og informasjonsflyt gir økt forståelse for hverandre, som er nødvendig i et godt samarbeid. Kontinuerlig arbeid for kommunikasjon og dialog innebærer også å finne gode arenaer for dette. Forståelse for hverandres muligheter og begrensninger etableres gjennom åpen dialog og tillitsoppbygging over tid, og til sammen letter dette samarbeidet. En tillitsfull dialog med god kjennskap til hverandre, fremstår som særlig viktig i saker knyttet til økonomi og budsjett. Prosesser rundt utfordrende kommunal økonomi kan ha negativ effekt på tilliten og samarbeidet, og en åpenhet fra kommunens side om disse prosessene kan også være omdømmebyggende for kommunen. Helt sentralt i enhver prosessledelse står oppgaven med å sikre at alle deltakere har samme mål, noe som også gjelder for samarbeidet mellom kommune og frivillighet. Mer konkret gjelder at begge parter ser nytten i det målet som er felles, og opplever seg selv og egen innsats som viktige for å nå målet. Et budskap kommunen også kan formidle til sine frivillige er å være tydelig på at man sammen ønsker å videreutvikle gode lokalsamfunn, men at det frivillige ikke skal ta over kommunens lovpålagte oppgaver. Et siste viktig moment for kommunen å ta med seg, er erkjennelsen av at det økte fokuset på frivillig innsats i offentlig sektor kan oppleves som en underkjennelse av det enorme arbeidet som allerede ytes av frivillige.

En aktiv frivillighetskoordinator i kommunal stilling er vist å ha stor betydning for at de frivillige og mottakerne av frivillige tjenester opplever glede over innsatsen (Førland, 2019). Frivillighetskoordinator kan bidra til å organisere og koordinere frivillig arbeid, og kompetanseheving både i frivillig og offentlig sektor (Solbjør m.fl., 2014). I vår spørreskjemaundersøkelse var det få som rangerte kommunalt ansatt frivillighetskoordinator som en av de tre viktigste suksessfaktorene for å øke samarbeidet mellom offentlig og frivillig sektor i folkehelsearbeidet. Intervjuundersøkelsene derimot viser tydelig behovet for koordinerende og samlende ressurser for å styrke samarbeidet og øke involveringen i kommunenes folkehelsearbeid. Det kan derimot gjøres på ulike måter, blant annet gjennom helt og delvis frikjøp av arbeidstid eller stillinger knyttet til frivillige organisasjoner som kulturråd, musikkråd eller idrettsråd. Ressurser til koordinering og organisering av frivillig innsats synes å være spesielt viktig for å utløse potensialet for frivillige som ikke er eller ønsker å være en del av frivillige lag eller organisasjoner. Her kan kommunen bidra helt konkret med konkrete arbeidsverktøy, dvs. digitale plattformer som friskus.com eller frivillig.no. Etableringen av denne type plattformer krever naturlig nok ressurser til innkjøp, etablering ved teknisk assistanse og det å gjøre tilbudet kjent. Jo flere brukere på denne type plattformer, desto mer nyttig er det som et verktøy for å øke frivillig innsats og samarbeid mellom kommune og frivillige.

REDUSERE BYRÅKRATISERING OG SEKTORISERING I MØTE MED FRIVILLIGHETEN

En stor utfordring som kommer frem i vår intervjuundersøkelse av offentlig-frivillig samarbeid er at partene har ulike tidsperspektiv. Frivillige ønsker gjerne å sette raskt i gang med aktiviteter og prosjekt, mens kommunen kan ha behov for formelle prosesser før klarsignal kan innvilges. For å unngå at engasjementet går tapt er det nyttig å se på hvordan kommunen kan imøtekomme

frivilligheten med å redusere byråkratiske prosesser eller være tydelige på å kommunisere tidsbruk frem til oppstart. Tverrfaglige samarbeidsgrupper i kommunen som kan møte og følge opp frivillige kan bidra til å sikre at frivillige ikke blir «gående fra kontor til kontor», men raskere får avklaring fra kommunen. Her kan også frivillighetskoordinator fungere som løs i kommuneorganisasjonen for å hjelpe frivillige med å komme i kontakt med rett person. De som har lykket med å gi raskere svar, mindre eller kortere formelle prosesser og papirarbeid i møte med frivillige ser at det skaper positivitet også for kommunens omdømme. Det er en balansegang mellom å tilrettelegge for frivilligheten uten å styre eller underordne den de kommunale agendaer, men heller spille på deres eierskap og engasjement – spille dem gode ved å tilrettelegge, anerkjenne initiativ og åpne muligheter for å bruke deres kapasitet mot felles mål.

FRIVILLIGHETEN - HELSEFREMMEDE FOR BÅDE UTØVER OG MOTTAKER

Alle våre informanter som selv har erfaring med frivillig innsats viser til at det gir dem noe som person. Både i form av å være et nyttig menneske for andre og for samfunnet, men i mange tilfeller at selve utøvelsen av den frivillige innsatsen, særlig innen yringskultur, oppleves som personlig givende. Muligheten til å utøve egen fritidsinteresse og samtidig være til glede for andre, er en dimensjon som kan fremheves for å motivere potensielle frivillige til å delta. I et større perspektiv viser forskningen også at deltakelse i kulturaktiviteter, enten som utøver eller mottaker, påvirker helse vår positivt. Slik vil frivillig kulturinnsats være helsefremmende både for den frivillige og mottakeren av den frivillige innsatsen.

Forskning viser at personer som deltar i frivillig arbeid har bedre helse og livskvalitet enn befolkningen ellers. Mekanismene bak sammenhengen er derimot uavklar. Gjennom å legge til rette for frivillig innsats, er det god grunn til å hevde at det bidrar til å bedre helse for de frivillige. Deltakelse i frivillig arbeid er derfor også en del av folkehelsearbeidet.

REFERANSER

- Baklien, B. & Carlsson, Y. (2000). Helse og kultur: prosessevaluering av en nasjonal satsing på kultur som helsefremmende virkemiddel. (Prosjektrapport nr. 11). Oslo:NIBR.
- Cuypers, K, Krokstad, S, Holmen, TL, Skjei Knudtsen, M, Bygren, LO, Holmen, J (2012). Patterns of receptive and creative cultural activities and their association with perceived health, anxiety, depression and satisfaction with life among adults: the HUNT study, Norway. *J Epidemiol Community Health*. 66(8):698–703. doi: 10.1136/jech.2010.113571.
- Deloitte (2012). Barriere- og løsningskatalog for frivilligområdet. Social- og Integrationsministeriet, Danmark.
- Departementene (2020). Sammen for aktive liv. Handlingsplan for fysisk aktivitet 2020-2029. Helse- og omsorgsdepartementet, rapport 04/2020.
- Fancourt, D. & Finn S. (2019). What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. *Health Evidence Network synthesis report 67*
- Fladmoe, A. & Folkestad, B. (2016). Frivillighet og folkehelse – en kunnskapsgjennomgang. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Arnesen, D. (2018). Oppdaterte tall om frivillig innsats i Norge, 1998–2017. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Folkehelseloven (2011). Lov om folkehelsearbeid (LOV-2011-06-24-29). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-29>.
- Folkestad, B., Fladmoe, A., Sivesind, K. H. & Eimhjellen, I. (2017). Endringer i frivillig innsats: Norge i et skandinavisk perspektiv. Rapport nr. 2017:10. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Fredriksen, E., Martinez, S., Moe, C.E., Thygesen, E. (2020). Communication and information exchange between primary healthcare employees and volunteers – Challenges, needs and possibilities for technology support. *Health Soc Care Community*, 2020;00:1–9. <https://doi.org/10.1111/hsc.12958>
- Førland O. (2019). Kommuner i dans med frivillig innsats i Hillestad, E. & Tessem, J. (2019). Frivillighetens kraft: organisering av frivillig innsats i eldreomsorgen. Bergen: Fagbokforlag
- Gazley, B. & Brudney, J. (2005). Volunteer involvement in local government after September 11: The continuing question of capacity. *Public Administration Review*, 65(2), s. 131–142
- Guribye, E. (2016). Mot 'Kommune 3.0'? Modeller for samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor: Med hjerte for Arendal. FoU-rapport nr. 3/2016. Kristiansand: Agderforskning
- Hansen, T. & Slagsvold, B. (2020). Refleksiv frivillighet i en norsk kontekst – om eldres deltakelse, motivasjon og potensiale. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 23;1-2020;4–19

Hansen E, Sund E, Skjei Knudtsen M, Krokstad S, Holmen TL. Cultural activity participation and associations with self-perceived health, life-satisfaction and mental health: the young hunt study, Norway. BMC Public Health. 2015;15(1):544. doi: 10.1186/s12889-015-1873-4.

Helse- og omsorgsdepartementet (2015). Nasjonal strategi for frivillig arbeid på helse- og omsorgsfeltet 2015-2020. Rapport I-1166. Utgitt av Helse- og omsorgsdepartementet i samarbeid med KS, Frivillighet Norge

Hillestad, E og Tessem, J. (2015) Frivillighet i eldreomsorgen – hvorfor og hvordan. I: Sætrang, M. H. og Husebø S. red. En verdig alderdom. Omsorg ved livets slutt. Bergen: Fagbokforlaget, s. 173–185.

Hoel, L.S. (2019). Utløse frivilligressursen for god folkehelse for alle. Statusrapport 1.mars 2019. Nasjonalforeningen for folkehelsen Møre og Romsdal.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2015). Samarbeid mellom frivillige og kommuner. Råd og veiledning til kommuner som vil inngå samarbeid med frivillige. Inspirasjonshefte.

Knudtsen, M.S., Holmen, J. & Håpnes, O. (2005). Kulturelle virkemidler i behandling og folkehelsearbeid. Tidsskr Nor Lægeforen nr. 24, 2005; 125: 3434–6

Loga, J. (2010). Livskvalitet. Betydning av kultur og frivillighet for helse, trivsel og lykke. En kunnskapsoversikt. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Rapport 2010:1. Oslo/Bergen.

Loga, J. (2018). Sivilsamfunnets roller i velferdsstatens omstilling. Norsk sosiologisk tidsskrift, 2018:2

Lorentzen, H. & Skinner, M.S. (2019). Frivillige i omsorgssektoren – muligheter og barrierer. Tidsskrift for velferdsforskning, 22;1-2019;4–24

Lorentzen, H. & Tingvold, L. (2018). Frivillig innsats: Hindre i omsorgssektoren. Tidsskrift for omsorgsforskning, 4:2:120-131. DOI: 10.18261/ISSN.2387-5984-2018-02-08

Løkken BI, Merom D, Sund ER, Krokstad S & Rangel V (2020). Cultural participation and all-cause mortality, with possible gender differences: an 8-year follow-up in the HUNT Study, Norway. Epidemiol Community Health, 2020;0:1–7. doi:10.1136/jech-2019-21331

Magerholm, B. (2017). Kommunen og frivillig sektor i samspill – en modell for godt samarbeid. Hovedrapport, Drammen kommune. https://www.drammen.kommune.no/globalassets/tjenester/frivillighet/dokumenter/frivillighetsmodell_hovedrapporten-1.2.pdf

Magnussen, Kristin m.fl. (2018). Kan vi måle sammenhenger mellom frivillig kulturminnevirksomhet og helse eller andre samfunnsprosjekter? – et forprosjekt. Menon Economics. Menon-publikasjon 118/2018

Magerholm, B og Landmark, B. (2015) Villa Fredrikke: Et eksempel på en modell for frivillig arbeid. Tidsskrift for omsorgsforskning, årg. 1, nr. 2. s. 156-161.

- Melby, L., & Grut, L. (2020). Følgeevaluering av Program for folkehelsearbeid i kommunene. Sluttrapport. Rapport nr. 2020: 00155.
- Meld. St. 10 (2018–2019). Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig — Den statlege frivilligheitspolitikken. Kulturdepartementet.
- Meld. St. 19 (2018-2019) Folkehelsemeldinga – Gode liv i eit trygt samfunn.
- Meld. St. 47 (2008-2009). (2009). Samhandlingsreformen. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Nilsen, A.C. (2011). Kompetanseutvikling om samarbeid og samordning på tvers. En samler rapport med publikasjoner fra delprosjekt 1 i HUSK Agder (Agderforskning rapport nr. 5/2011). Kristiansand: Agderforskning.
- Orr, N. (2006). Museum volunteering: Heritage as 'serious leisure'. *International journal of heritage studies*, 12(2), s. 194–210.
- Ramstad, L.S., Andersen, B., Mo, J., Jacobsen, F.F. og Sudmann, T.T. (2019). Fremtidens kommunale helse- og velferdstilbud. Metode for utvikling og evaluering av tjenester levert av offentlige, private og frivillige aktører. SINTEF rapport 2019. <https://www.sintef.no/publikasjoner/publikasjon/?pubId=1784239>
- Riksrevisjonen. (2015). Riksrevisjonens undersøkelse av offentlig folkehelsearbeid. Riksrevisjonen Oslo.
- Rønning R. m.fl., (2009). Frivillighetens muligheter i eldreomsorgen. Rapport, 2009 - Østlandsforskning
- Skinner, M. S., Sogstad, M. K. R. & Tingvold, L. (2018). Voluntary work in the Norwegian long-term care sector: Complementing or substituting formal services? *European Journal of Social Work*, 1–13. DOI: <https://doi.org/10.1080/13691457.2018.1462767>.
- Solbjør, M (2014). Samarbeid mellom frivillig sektor og kommunale tjenester på pleie- og omsorgsfeltet. En kvalitativ studie. *Nordisk tidsskrift for helseforskning*.
- Theorell, T. (2009). *Noter om musik och hälsa*. Karolinska Institutet University Press, 2009.
- Wollebæk, D. (2018). Frivillighet i offentlige og offentlig finansierte kulturinstitusjoner. Rapport 2018:4 Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
- Wollebæk, D., Sætrang, S. & Fladmoe, A. (2015). Betingelser for frivillig innsats. Motivasjon og kontekst. Rapport 1:2015. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

MØREFORSKING AS
Postboks 5075
6021 Ålesund
TEL +47 70 11 16 00
www.moreforsk.no
NO 991 436 502
